

Eerste Inventarisatie VRPH Artikelen

Voor het opstellen van een schaduwrapportage VRPH

10 mei 2019

Dit is een eerste inventarisatie van wat speelt in de samenleving voor mensen met een beperking in Nederland. Wij hebben op basis van onze ervaring en kennis een eerste inventarisatie gemaakt van wat wij denken de belangrijke issues zijn bij de rechten en verplichtingen neergelegd in 33 artikelen van het Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap. Ieder punt hebben wij geprobeerd te staven met onderzoek. De bedoeling is dat dit nu breed gelezen en aangevuld wordt door mensen en organisaties van mensen met een beperking. Na ieder artikel wordt beschreven of samengevat wat wij hebben gevonden. Na de inventarisatie bij ieder artikel staan vragen. Organisaties van en voor mensen met een beperking (ngo's) worden gevraagd om de vragen na iedere artikel te beantwoorden, bij de artikelen die specifiek relevant zijn voor die organisatie. Wij gaan er van uit dat niet iedere organisatie zal bijdragen aan alle artikelen. Wij vragen korte, bondige feedback, waar mogelijk met een link naar de studie of artikel dat het punt of de positie ondersteunt.

Artikelen 1 t/m 4 zijn algemeen, en hebben te maken met doelstelling, definities, algemene beginselen en algemene verplichtingen. Deze artikelen worden in het begin van het eindrapport behandeld, gestaafd door juridisch onderzoek.

Artikelen 5 t/m 32 gaan over specifieke rechten, groepen, en levensdomeinen. Voor organisaties en individuen met een beperking slaan deze artikelen het meest direct op de levenssituatie.

Artikel 1 Doelstelling

Tekst verdrag:

Doel van dit Verdrag is het volledige genot door alle personen met een handicap van alle mensenrechten en fundamentele vrijheden op voet van gelijkheid te bevorderen, beschermen en waarborgen, en ook de eerbiediging van hun inherente waardigheid te bevorderen. Personen met een handicap omvat personen met langdurige fysieke, mentale, intellectuele of zintuiglijke beperkingen die hen in wisselwerking met diverse drempels kunnen beletten volledig, effectief en op voet van gelijkheid met anderen te participeren in de samenleving.

Inventarisatie: Wordt niet apart behandeld

Artikel 2 Begripsomschrijvingen

Verdrag Tekst:

Voor de toepassing van dit Verdrag: "communicatie" omvat talen, weergave van tekst, braille, tactiele communicatie, grootletterdruk, toegankelijke multimedia, alsmede geschreven teksten, audioteksten, eenvoudige taal, gesproken tekst, ondersteunende communicatie en alternatieve

methoden, middelen en vormen voor communicatie, waaronder toegankelijke informatie- en communicatietechnologieën; „taal” omvat gesproken taal, gebarentaal alsmede andere vormen van niet-gesproken taal; „discriminatie op grond van handicap”: elk onderscheid en elke uitsluiting of beperking op grond van een handicap dat of die ten doel of tot gevolg heeft dat de erkenning, het genot of de uitoefening, op voet van gelijkheid met anderen van de mensenrechten en fundamentele vrijheden in het politieke, economische, sociale, culturele of burgerlijke leven, of op andere gebieden aangetast of onmogelijk gemaakt wordt. Het omvat alle vormen van discriminatie, met inbegrip van de weigering van redelijke aanpassingen; „redelijke aanpassingen”: noodzakelijke en passende wijzigingen, en aanpassingen die geen disproportionele of onevenredige, of onnodige last opleggen, indien zij in een specifiek geval nodig zijn om te waarborgen dat personen met een handicap alle mensenrechten en fundamentele vrijheden op voet van gelijkheid met anderen kunnen genieten of uitoefenen; „universeel ontwerp”: ontwerpen van producten, omgevingen, programma’s en diensten die door iedereen in de ruimst mogelijke zin gebruikt kunnen worden zonder dat aanpassing of een speciaal ontwerp nodig is. ”Universeel ontwerp” omvat tevens ondersteunende middelen voor specifieke groepen personen met een handicap, indien die nodig zijn.

Inventarisatie:

Twee begrippen uit de lijst van artikel 2 zijn omstreden of verdienen weerwoord:

1) redelijke aanpassing en 2) Universeel ontwerp

- De Nederlandse regering omschrijft ‘redelijke aanpassing’ in de eerste rapportage over het VN verdrag als:

“Met betrekking tot baten wordt gekeken naar de positieve impact op het realiseren van een inclusieve samenleving en de voordelen die de verbetering van de toegankelijkheid oplevert voor de organisatie. Hierbij kan gedacht worden aan het vergroten van de potentiële doelgroep door het wegnemen van obstakels en het verhogen van de veiligheid in het algemeen voor bezoekers en werknemers.”
- Universeel ontwerp wordt behandeld in de inventarisatie van artikel 9 over toegankelijkheid. Het begrip zelf is niet omstreden, maar waar wij vraagtekens bij zetten is de implementatie van begrip.

Vragen voor de NGO's:

- Zien jullie terug in uitspraken of in onderzoek dat bij weging van ‘redelijke aanpassing’, wordt gekeken naar de baten voor de inclusieve samenleving?
- Zien wij terug in overleg, beleidsstukken, onderzoek dat invulling wordt gegeven aan het begrip ‘universeel ontwerp’. Zijn er indicatoren hiervoor?
- NB: Nader wordt onderzocht hoe het College van de Rechten van de Mens en de civiele rechter omgaat met het begrip ‘redelijke aanpassing’ in uitspraken tot nu toe.

(Dit wordt verder uitgezocht in de jurisprudentie en oordelen van het College Rechten van de Mens.)

Artikel 3 – Algemene beginselen

Tekst Verdrag:

De grondbeginselen van dit Verdrag zijn:

- a. Respect voor de inherente waardigheid, persoonlijke autonomie, met inbegrip van de vrijheid zelf keuzes te maken en de onafhankelijkheid van personen;
- b. Non-discriminatie;
- c. Volledige en daadwerkelijke participatie in, en opname in de samenleving;
- d. Respect voor verschillen en aanvaarding dat personen met een handicap deel uitmaken van de mensheid en menselijke diversiteit;
- e. Gelijke kansen;
- f. Toegankelijkheid;
- g. Gelijkheid van man en vrouw;
- h. Respect voor de zich ontwikkelende capaciteiten van kinderen met een handicap en eerbiediging van het recht van kinderen met een handicap op het behoud van hun eigen identiteit.

Inventarisatie: Wordt niet apart behandeld.

Artikel 4 – Algemene Verplichtingen

Tekst verdrag:

De Staten die Partij zijn verplichten zich te waarborgen en bevorderen dat alle personen met een handicap zonder enige vorm van discriminatie op grond van hun handicap ten volle alle mensenrechten en fundamentele vrijheden kunnen uitoefenen. Hiertoe verplichten de Staten die Partij zijn zich:

- a. tot het aannemen van alle relevante wetgevende, bestuurlijke en andere maatregelen voor de implementatie van de rechten die in dit Verdrag erkend worden;
 - b. tot het nemen van alle relevante maatregelen, met inbegrip van wetgeving, teneinde bestaande wetten, voorschriften, gebruiken en praktijken aan te passen, of af te schaffen die discriminatie vormen van personen met een handicap;
 - c. bij al hun beleid en programma's rekenschap te geven van de bescherming en bevordering van de mensenrechten van personen met een handicap;
 - d. te onthouden van elke handeling of praktijk die onverenigbaar is met dit Verdrag en te waarborgen dat de overheidsautoriteiten en -instellingen handelen in overeenstemming met dit Verdrag;
 - e. tot het nemen van alle passende maatregelen om discriminatie op grond van een handicap door personen, organisaties of particuliere ondernemingen uit te bannen;
 - f. tot het uitvoeren of bevorderen van onderzoek naar en ontwikkeling van universeel ontworpen goederen, diensten, uitrusting en faciliteiten zoals omschreven in artikel 2 van dit Verdrag, die zo min mogelijk behoeven te worden aangepast en tegen de laagste kosten, om te beantwoorden aan de specifieke behoeften van personen met een handicap, het bevorderen van de beschikbaarheid en het gebruik ervan, en het bevorderen van universele ontwerpen bij de ontwikkeling van normen en richtlijnen;
 - g. tot het uitvoeren of bevorderen van onderzoek naar en ontwikkeling van, en het bevorderen van de beschikbaarheid en het gebruik van nieuwe technologieën, met inbegrip van informatie- en communicatietechnologieën, mobiliteitshulpmiddelen, instrumenten en ondersteunende technologieën, die geschikt zijn voor personen met een handicap, waarbij de prioriteit uitgaat naar betaalbare technologieën;
 - h. tot het verschaffen van toegankelijke informatie aan personen met een handicap over mobiliteitshulpmiddelen, instrumenten en ondersteunende technologieën, met inbegrip van nieuwe technologieën, alsmede andere vormen van hulp, ondersteunende diensten en faciliteiten;
 - i. de training te bevorderen van vakspecialisten en personeel die werken met personen met een handicap, op het gebied van de rechten die in dit Verdrag worden erkend, teneinde de door deze rechten gewaarborgde hulp en diensten beter te kunnen verlenen.
2. Wat betreft economische, sociale en culturele rechten, verplicht elke Staat die Partij is zich maatregelen te nemen met volledige gebruikmaking van de hem ter beschikking staande hulpbronnen en, waar nodig, in het kader van internationale samenwerking, teneinde steeds nader tot een algehele verwezenlijking van de in dit Verdrag erkende rechten te komen,

onverminderd de in dit Verdrag vervatte verplichtingen die volgens het internationale recht onverwijld van toepassing zijn.

3. Bij de ontwikkeling en implementatie van wetgeving en beleid tot uitvoering van dit Verdrag en bij andere besluitvormingsprocessen betreffende aangelegenheden die betrekking hebben op personen met een handicap, plegen de Staten die Partij zijn nauw overleg met personen met een handicap, met inbegrip van kinderen met een handicap, en betrekken hen daar via hun representatieve organisaties actief bij.
4. Geen enkele bepaling van dit Verdrag tast bepalingen aan die in sterkere mate bijdragen aan de verwezenlijking van de rechten van personen met een handicap en die vervat kunnen zijn in het recht van een Staat die Partij is, of in het internationale recht dat voor die Staat van kracht is. Het is niet toegestaan enig mensenrecht dat, of fundamentele vrijheid die in een Staat die Partij is bij dit Verdrag, ingevolge wettelijke bepalingen, overeenkomsten, voorschriften of gewoonten wordt erkend of bestaat, te beperken of ervan af te wijken, onder voorwendsel dat dit Verdrag die rechten of vrijheden niet of in mindere mate erkent.
5. De bepalingen van dit Verdrag strekken zich zonder beperking of uitzondering uit tot alle delen van federale Staten.

Inventarisatie algemene verplichtingen:

Implementatieplan en Besluit toegankelijkheid

Hoe de regering de algemene verplichtingen uitvoert valt onder meer terug te lezen in de Goedkeuringswet, het Implementatieplan, het Besluit Toegankelijkheid en de Eerste rapportage.

- Het implementatieplan tezamen met het Besluit Toegankelijkheid heeft een breed geformuleerde algemene en daarmee weinig concrete doelstelling. Doel is “het bevorderen van inclusie en participatie van mensen met een handicap in een samenleving waarin non-discriminatie, gelijke kansen, toegankelijkheid en respect voor inherente waardigheid en persoonlijke autonomie algemene beginselen zijn”. Op deelterreinen is incidenteel een iets meer uitgewerkt doel geformuleerd. Een voorbeeld is de doelstelling om op onderwijsterrein de samenwerking tussen speciaal en regulier onderwijs te versterken en kinderen met een beperking die alleen zorg ontvangen ‘meer onderwijs’ te bieden.
- Het implementatieplan is niet gebaseerd op een analyse van de mate waarin mensen met een beperking al dan niet hun rechten zoals geformuleerd in het verdrag kunnen genieten. Er is geen nulmeting gedaan en er wordt geen statistische informatie vermeld. Omdat een analyse en nulmeting ontbreken is het niet mogelijk te volgen of het doel van het implementatieplan, namelijk meer participatie of bredere algemene toegankelijkheid, naderbij komt.
- Het implementatieplan bevat vooral procedurele actiepunten, nauwelijks inhoudelijke. Het belangrijkste actiepunt is om samen te werken met belangenorganisaties van mensen met een beperking, werkgevers en gemeenten om actieplannen te maken die zich concentreren op de terreinen arbeid, onderwijs, wonen, openbaar vervoer, bouw, informatievoorziening en goederen en diensten. Het argument om de actieplannen daarop te richten is dat dit terreinen zijn die worden bestreken met de WGBH/CZ.
- Het implementatieplan beoogt via beschrijving van bestaand beleid en initiatieven van maatschappelijke organisaties, een agenda weer te geven voor de komende jaren. Het plan is

vrijblijvend omdat er geen keuze wordt gemaakt uit gedane suggesties en geen prioriteiten kiest. Het implementatieplan spreekt uit dat de landelijke regering een ‘coördinerende en bevorderende rol’ neemt, maar legt invulling en uitvoering grotendeels bij de maatschappelijke organisaties en gemeenten.

- Het plan kondigt monitoring van de implementatie aan. Niet duidelijk wordt gemaakt hoe en wat er zal worden gemonitord. Omdat er geen analyse is, geen nulmeting, geen statistische informatie, vrijwel geen inhoudelijke actiepunten en de doelstelling breed is geformuleerd, kan slechts monitoring plaatsvinden van de procedurele actiepunten, namelijk of actieplannen worden opgesteld.
- Het Besluit Toegankelijkheid zet een rem op het opleggen van scherpe toegankelijkheidseisen. De regering legt namelijk vast in het Besluit dat in sectoren eventuele nieuwe toegankelijkheidseisen niet verder mogen gaan dan is vastgelegd in bestaande wet- en regelgeving, zoals in het Bouwbesluit.

Eerste rapportage overheid aan het Comité (juli 2018)

De regering heeft een tamelijk uitvoerig rapport geschreven, waarin ieder verdragsartikel apart wordt behandeld. Het rapport bestaat uit 363 paragrafen en meerdere bijlagen. Kenmerkend is dat het rapport vooral beschrijvend is. Bestaande wetgeving wordt vrij gedetailleerd uiteengezet, maar er is verder *geen melding van de impact van de wetgeving en/of andere effecten van overheidsprognosen tot naleving van het verdrag op de levens van mensen met een beperking. Niets wordt gekwantificeerd.*

In bijlage 2 wordt een verslag¹ opgenomen van de input gegeven in het voorjaar 2018 van de consulteerde ngo's.² Erg nuttig voor het opstellen van het schaduwrapport is de samenvatting gegeven in het regeringsrapport van de onderwerpen aangedragen door de ngo's. Deze onderwerpen dienen als thema's behandeld te worden in het schaduwrapport omdat zij erg coherent en treffend zijn, en zij zijn niet verder behandeld in het rapport. Er is per onderwerp van de **5 sleutel onderwerpen zoals aangedragen door ngo's** veel te zeggen en te weerleggen. De onderwerpen zijn:

- *Decentralisatie* van taken naar gemeentes (erg vrijblijvend in meerdere gemeentes). Systeem verantwoordelijkheid?
- *Toegankelijkheid* – van gebouwen, vervoer, sociaal toegankelijkheid
- *Onderwijs* is niet inclusief
- Te weinig mensen met een beperking hebben *banen*. *Recht op minimumloon* lijkt op deze groep niet van toepassing
- *Huisvesting* – beperkte keuzevrijheid, financiële regelgeving en afhankelijkheid op faciliteiten maakt het moeilijk om te verhuizen.

¹ <file:///C:/Users/Eigenaar/Downloads/samenvatting-ontvangen-feedback-consultatiebijeenkomst-inzake-het-vn-verdrag-handicap-d.d.-20-april-2018.pdf>

² De negen organisaties die input gaven zijn: Coalitie voor Inclusie, Ieder(in), Defence for Children, Per Saldo, Wij Staan op!, Mind- Platform, Stichting Mind Rights, Inclusie verenigd/Terug naar de bossen, LFB (belangenorganisatie voor en door mensen met een verstandelijke beperking).

De negen geconsulteerde ngo's lijken een erg goede weerspiegeling te geven van mensen met een beperking in Nederland. De ngo's waren op een consultatie bijeenkomst in drie groepen verdeeld, en per groep was een derde van het verdrag behandeld. De eerste groep behandelde artikel 1 t/m artikel 11 (maar heeft niet gesproken over de algemene bepalingen in artikelen 2, 3 en 4 en ook niet over artikel 6 (vrouwen met een beperking) en artikel 11 (risico- en humanitaire crisissituaties). De tweede groep behandelde artikel 12 t/m artikel 22 (maar niet 16 en 18). Volgens groep 2 waren de meest belangrijke artikelen in hun deel van het verdrag: artikelen 14 (vrijheid en veiligheid persoon), 15 (Vrijwaring marteling enz), 17 (Bescherming persoonlijke integriteit), 19 (independent living) en 20 (persoonlijke mobiliteit). De derde groep behandelde artikelen 23 t/m 33 en vond meest belangrijk artikelen 24 (onderwijs), 25 (gezondheid), 27 (werk) & 29 (participatie in het openbare leven). Het schaduw rapport kan deze benadrukking ook volgen en zorgen in onze opstelling dat we erg concreet met cijfers van in- en uitsluiting werken.

Het Facultatieve protocol (voor een individuele klachtenprocedure) wordt niet behandeld. Een voorstel voor tekening en ratificatie is gekoppeld aan de facultatieve protocollen van het IVESCR en Kinderrechten Verdrag. Het schijnt dat de regering nu traineert. De regering heeft verdere behandeling van de voorstellen tot 2020 aangehouden.³

Algemene bepalingen (art 1-4)

De regering noemt het feit dat er geen definitie van beperking is een belemmering om met zekerheid te kunnen zeggen hoeveel mensen met een beperking er zijn in Nederland. Geschat wordt 2 miljoen. Dit onderstreept ook het gebrekkig bijhouden van cijfers. Wij kunnen wel kijken naar aantallen mensen die gebruik maken van voorzieningen en zichzelf identificeren als hebbende een beperking.

Met betrekking tot de verplichting om redelijke maatregelen te nemen staat in het rapport bij artikelen 1 en 2 dat bij een analyse van redelijkheid, gekeken wordt naar de bredere doelen van de wet:

‘Generally speaking, this means that the various factors will be broadly considered. With regard to the advantages an assessment is made of the positive impact on realizing an inclusive society and the benefits of improved accessibility for the organisation. Examples include increasing the potential target group by removing obstacles and generally improving safety for visitors and workers alike.’ (Para 22.)

Naar onze mening is dit **niet** wat het CRM doet in haar oordelen. Dit is zeker iets waar we naar moeten kijken bij het bestuderen van oordelen en uitspraken over discriminatie en redelijke aanpassing. Hierover kan een aanbeveling komen dat het zo zou moeten zijn.

Onder de algemene verplichtingen van artikel 4, verwijst de regering naar haar implementatieplannen (annex 3), genoemd ‘Onbeperkt meedoen’. Deze plannen voldoen niet aan de verplichting om meetbaar te zijn. Er is geen manier om realisatie te meten. Zie para. 33 - 41. Dit is erg belangrijk kritiek. Ook is er hier verwijzing naar nieuwe wetten met bezuinigingen.

Er wordt ook gesproken over ‘Universal Design’ en Design for All, zonder enige voorbeelden van waar het begrip wordt toegepast, hoe gebruik ervan wordt verplicht of gestimuleerd en of en hoe toezicht wordt gehouden. Hierover zou ook een aanbeveling kunnen komen. Dat de overheid voor ratificatie onderzoek heeft uitgevoerd om te verzekeren dat alle wetten in lijn zijn met het VRPH wil niet zeggen dat het ook zo is. (Para 27.) Er is geen de nulmeting over de mate van participatie van mensen met een beperking, hoe zij gebruik maken van voorzieningen, hoe de centrale overheid borg

³ <https://www.platformklink.nl/gesprek/ratificatie-facultatief-protocol-vn-verdrag-handicap-aangehouden/>

staat voor wetten die vaak van toepassing zijn op mensen met een beperking en sterk gecentraliseerd zijn naar gemeentes: Jeugdwet, WMO, Participatiewet, Wet langdurige zorg, Wet passend onderwijs (naar samenwerkingsverbanden swv's).

Onder 'Other relevant developments' (para 42-48) worden meerdere wetswijzigingen genoemd, waaronder de WMO en de Participatiewet, zonder te benoemen hoe de decentrale overheid toezicht houdt en het naleven van voorzieningen waarborgt. Veel klachten uit het veld krijgen geen weerklank.

Nadere vragen aan NGO's:

- Wil je nog iets aanvullen op bovenstaande beschrijving van informatie (het implementatie plan en besluit toegankelijkheid en onze analyse van de eerste rapport van de regering aan het Comité)?
- Welke wetten of maatregelen ontbreken om de verplichtingen van artikel 1-4 uit te voeren?
- Wat kan er veranderen om de problemen rondom decentralisatie op te lossen?

Artikel 5 – Gelijkheid en non-discriminatie

Tekst verdrag:

1. De Staten die Partij zijn, erkennen dat een ieder gelijk is voor de wet en zonder aanzien des persoons recht heeft op dezelfde bescherming door, en hetzelfde voordeel van de wet.
2. De Staten die Partij zijn, verbieden alle discriminatie op grond van handicap en garanderen personen met een handicap op voet van gelijkheid effectieve wettelijke bescherming tegen discriminatie op welke grond dan ook.
3. Teneinde gelijkheid te bevorderen en discriminatie uit te bannen, nemen de Staten die Partij zijn alle passende maatregelen om te waarborgen dat redelijke aanpassingen worden verricht.
4. Specifieke maatregelen die nodig zijn om de feitelijke gelijkheid van personen met een handicap te bespoedigen of verwezenlijken, worden niet aangemerkt als discriminatie in de zin van dit Verdrag.

Inventarisatie:

- Artikel 1 van de Grondwet bevat een algemeen verbod op discriminatie op een aantal gronden. De grond handicap is daarbij door het Nederlandse parlement uitdrukkelijk uitgesloten omdat er destijds (Grondwetherziening van 1983) angst bestond dat het wettelijk verbieden van discriminatie op grond van handicap het aanbieden van specifieke handicapvoorzieningen dan als verboden discriminatie zou worden beschouwd.⁴ In het regeerakkoord van het huidige kabinet is opgenomen dat de grond handicap zal worden toegevoegd aan de non-discriminatiebepaling in artikel 1 van de Grondwet. In 2010 was daartoe een initiatief voorstel⁵ ingediend bij de Tweede Kamer maar niet verder behandeld.
- Om discriminatie op grond van handicap of chronische ziekte wettelijk te verbieden is in 2003 de Wet gelijke behandeling op grond van handicap of chronische ziekte van kracht geworden. Deze wet verbiedt discriminatie op grond van handicap op de terreinen arbeid, onderwijs, wonen, openbaar vervoer en (sinds 2017) het aanbieden van goederen en diensten. Het principe in deze wetgeving is dat aanbieders op deze terreinen mensen met een beperking niet mogen weigeren tenzij toegankelijkheid een onredelijke aanpassing vraagt. Op de arbeidsmarkt geldt dat indien een aanpassing in een bedrijf vergoed wordt door de overheid, deze aanpassing als redelijk geldt. In het openbaar vervoer geldt dat vervoerders zich moeten houden aan het tijdschema voor algemene toegankelijkheid. Individuen die persoonlijk zijn getroffen door discriminatie op een van genoemde terreinen in de WGBH/CZ kunnen bij het College Rechten van de Mens een klacht indienen.

Wettelijke regelingen die relevant zijn voor het beoordelen van discriminatie en de vraag of een gevraagde aanpassing redelijk of onredelijk is, zijn:

⁴ ANED Country report on accessibility – Netherlands. <https://www.disability-europe.net/downloads/100-aned-2012-nl-task-4-national-accessibility-report-final>

⁵ Voorstel van wet van de leden Van der Ham, Van Tongeren en Heijnen houdende verklaring dat er grond bestaat een voorstel in overweging te nemen tot verandering in de Grondwet, strekkende tot toevoeging van handicap en hetero- of homoseksuele gerichtheid als non-discriminatiegrond <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/dossier/32411>

- Het Bouwbesluit 2012⁶ met daarin voorschriften voor publieke ruimten in gebouwen zoals het vereiste om in gebouwen met een publieke ruimte groter dan 400 m² tenminste een toegang en een toilet rolstoeltoegankelijk te maken;
- de Mediawet 2008⁷ (met voorschriften voor ondertiteling van tv-programma's);
- De Wet Maatschappelijke Ondersteuning⁸ en Jeugdwet⁹ die ondersteuning voor participatie in de lokale samenleving regelt (onder meer persoonlijke verzorging, begeleiding, woningaanpassing, lokaal vervoer);
- De Wet Werk en Inkomen naar Arbeidsvermogen¹⁰ (werkplekaanpassing, loonkostensubsidies, job coaching, aanpassing in vervoer, gebarentolk, hulpmiddelen) voor werknemers en studenten;
- Wetgeving passend onderwijs (die organisatie en financiering van ondersteuning van leerlingen met een beperking regelt)
- Besluit algemene toegankelijkheid voor personen met een handicap of chronische ziekte¹¹
- Tijdelijk besluit digitale toegankelijkheid overheid¹²
- Besluit toegankelijkheid van het openbaar vervoer¹³
- Drie strafwetbepalingen:
 - art 429quater waarmee doelbewuste discriminatie van op grond van handicap als overtreding strafbaar wordt gesteld. Deze strafbepaling kan volgens de minister van volkshuisvesting bijvoorbeeld worden ingeroepen als in een gebouw bewust de toegankelijkheidseisen vanuit het Bouwbesluit worden genegeerd.¹⁴;
 - Artikel 137d : als misdrijf is strafbaar het aanzetten tot haat tegen of discriminatie van of gewelddadig optreden tegen mensen onder meer wegens hun lichamelijke, psychische of verstandelijke handicap;
 - artikel 137f het deelnemen of andere stoffelijke steun verlenen aan activiteiten gericht op discriminatie van mensen onder meer wegens hun lichamelijke, psychische of verstandelijke handicap.

Discriminatie kan in Nederland worden gemeld bij het College Rechten van de Mens, antidiscriminatiebureaus, bij stichting Mind (voor internetdiscriminatie) en bij de politie (voor zover sprake is strafrechtelijk verboden discriminatie). De organisatie art1, die de registraties verzamelt, constateert sinds 2017 een stijging van meldingen van discriminatie op grond van handicap. Het

⁶ <https://wetten.overheid.nl/BWBR0030461/2018-11-03>

⁷ <https://wetten.overheid.nl/BWBR0025028/2018-05-30>

⁸ <https://wetten.overheid.nl/BWBR0035362/2019-04-02>

⁹ <https://wetten.overheid.nl/BWBR0034925/2019-04-02>

¹⁰ <https://wetten.overheid.nl/BWBR0019057/2019-04-01>

¹¹ <https://wetten.overheid.nl/BWBR0039653/2017-06-21>

¹² <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/stb-2018-141.html>

¹³ <https://wetten.overheid.nl/BWBR0029974/2015-01-01>

¹⁴ Antwoord op schriftelijke vragen Tweede Kamer <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/ah-tk-20052006-1149.html>

vermoeden is dat het van kracht worden van het VN verdrag inzake de rechten van personen met een handicap bewustwording en bereidheid te melden heeft vergroot.

Volgens het rapport van art1 kwamen bij de de antidiscriminatiebureaus 596 meldingen van discriminatie op grond van handicap binnen in 2018¹⁵. Daarvan bleken 127 betrekking te hebben op discriminatie op de arbeidsmarkt (werkgevers die aanpassingen weigerden), 118 op gemeenten of woningbouwverenigingen die aanpassingen zoals een scootmobiel of woningaanpassing weigerden; 115 over discriminatie in de horeca of dienstverlening en 63 gevallen over discriminatie in het onderwijs. Bij het College Rechten van de Mens zijn 127 verzoeken voor een oordeel behandeld over ervaren discriminatie op grond van handicap. Bij MIND kwam in 2018 een melding van internetdiscriminatie waarbij handicap een rol speelde en bij de politie 16 meldingen over discriminatie op grond van handicap binnen. Bij de politie ging het om meldingen over schelden, weigeren van toegang in winkels of horeca en geweld tegen personen met een handicap.

Het College rechten van de Mens ontving veel vragen over vermeend discriminerend handelen van de gemeente in het kader van de Wmo 2015 en deelname aan de verkiezingen. Het CRM is echter niet bevoegd om te oordelen over eenzijdig overheidshandelen.

Onderzoeksinstituut Verwey-Jonker oordeelde in 2009¹⁶ dat er geen merkbaar effect van de adviezen in klachtzaken op toegankelijkheid op de arbeidsmarkt.

Discriminatie vastgelegd in wetgeving:

- Loondispensatie Wajong: Discriminatie op basis van handicap in sociale bescherming is onderdeel van de Wet arbeidsongeschiktheidsvoorziening jonggehandicapten (Wajong). Op basis van artikel 59 van die wet, uitgewerkt in het Besluit loondispensatie Wajong 2010¹⁷, is het een werkgever toegestaan een werknemer die vanwege een beperking tenminste 25% lagere arbeidsproductiviteit heeft dan collega's tenminste 25% minder te betalen dan het wettelijk minimumuurloon. Een soortgelijke loondispenatieregeling was in 2018 voorgesteld door de Nederlandse regering in de Participatiewet voor werkzoekenden met een beperking. Volgens actievoerders en het College voor de Rechten van de Mens¹⁸ zou dit financiële achteruitgang en strijd met gelijke behandeling opleveren zonder goede rechtvaardiging. Na aanhoudend protest besloot het kabinet af te zien van loondispensatie in de Participatiewet. In de Wajong is de loondispensatie gehandhaafd.
- Selectie gemeenten: Een mogelijk geval van indirecte discriminatie op grond van handicap in sociale bescherming betreft mensen die voor hun 18^e verjaardag een handicap of chronische ziekte hebben waardoor ze gedeeltelijk arbeidsongeschikt zijn. Deze groep komt niet in

¹⁵ Art1. april 2019. Discriminatiecijfers in 2018. Een rapport over registraties van discriminatie-incidenten door de politie, en meldingen bij antidiscriminatievoorzieningen en andere organisaties in Nederland. <https://www.rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/documenten/rapporten/2019/04/16/discriminatiecijfers-in-2018/Discriminatiecijfers+in+2018.pdf>

¹⁶ Marian van der Klein e.a. febr 2009, Verwey Jonker, Utrecht: Beperkingen, recht en gelijkheid, Evaluatie van de Wet gelijke behandeling op grond van handicap of chronische ziekte, 2003-2008 Disabilities, the law, and equality. Evaluation of the Act on Equal Treatment of Disabled and Chronically Ill People, 2003-2008 http://www.verwey-jonker.nl/doc/participatie/Beperkingen%20recht%20en%20gelijkheid_3709.pdf.

¹⁷ Besluit loondispensatie Wajong 2010. <https://wetten.overheid.nl/BWBR0020119/2010-08-19>

¹⁸ College voor de Rechten van de Mens (2018), College: plan loondispensatie moet meer rekening houden met mensenrechten, nieuwsbericht, 12 april 2018. <https://www.mensenrechten.nl/nl/nieuws/college-plan-loondispensatie-moet-meer-rekening-houden-met-mensenrechten>

aanmerking voor een arbeidsongeschiktheidsuitkering (Wajong) als ze geacht worden tenminste 20% van het minimumloon te kunnen verdienen. Ze hebben wel recht op ondersteuning door de gemeente bij het zoeken van betaald werk en mogelijk recht op een uitkering op grond van de Participatiewet (tenzij ze bij ouders of een partner wonen die een inkomen hebben boven netto bijstandsniveau. Uit onderzoek¹⁹ is gebleken dat jongeren met een ernstige beperking minder snel ondersteuning krijgen van gemeenten bij het zoeken van werk dan jongeren zonder of met een lichte beperking.²⁰

- WGBH-cz: Er is een algemeen discriminatie verbod in Art 5 VRPH. WGBH-cz verbiedt alle vormen van direct onderscheid op een verboden grond. Dat is anders voor indirecte discriminatie, in artikel 3 WGBH-cz, waar het verbod niet geldt in drie gevallen. De uitzonderingsgrond onder artikel 3, lid1, b is gericht op speciaal onderwijs. De wetgever zegt hierover: ‘In wetgeving en beleid van de overheid en van door de overheid gesubsidieerde instellingen wordt veelvuldig onderscheid gemaakt op grond van handicap of chronische ziekte. Dit voor gehandicapten en chronische zieken gunstige en veelal noodzakelijk onderscheid vindt de regering gerechtvaardigd.’²¹ Juridische onderzoekers stellen daarover: “De uitzondering op het discriminatieverbod van artikel 3 eerste lid onder b WGBH/CZ staat haaks op het gelijkheidsbeginsel van het VRPH waar het voorzieningen in stand houdt die mensen met een handicap afzonderen van de samenleving, zoals het speciaal onderwijs. ... Daar waar deze uitzonderingsgrond segregatie van het discriminatieverbod uitzondert is het evident in strijd met het discriminatieverbod van artikel 5 VRPH als ook 24 VRPH.”²²

Vragen aan NGO's:

- Wil je nog iets aanvullen op bovenstaande beschrijving van informatie?
- Wat is het meest prangende probleem rondom discriminatie en gelijke behandeling?

¹⁹ CPB: Alternatieve financiering gemeenten stimuleert meer arbeidsdeelname, april 2019

<https://www.cpb.nl/sites/default/files/omnidownload/cpb-notitie-LKS.pdf>

En: Programmaraad, een samenwerkingsverband van Cedris, Divosa, UWVenVNG. Analyse convenanten en marktbeperkingsplannen regionale Werkbedrijven, mei 2015

http://www.samenvoordeklant.nl/sites/default/files/bestandsbijlage/analyse_convenanten_regionale_werkbedrijven_def.pdf

²⁰ Voor gemeenten is het financieel onaantrekkelijk; voor jongeren met een beperking is soms hoge subsidie nodig om ze een betaalde baan in het bedrijfsleven te bezorgen terwijl ze geen recht hebben op een werkloosheidsuitkering als ze nog bij hun ouders wonen en de gemeente dus niets aan ze ‘verdient’; in de vorm van een bespaarde uitkering. Het gevolg is dat jongeren met een meer ernstige beperking minder ondersteuning krijgen bij het zoeken van betaald werk, geen of minder recht hebben op een werkloosheidsuitkering als ze samenleven met hun ouders of een partner en daardoor niet de middelen krijgen een zelfstandig bestaan op te bouwen.

²¹ Kamerstukken 11 2001/02, 3, p. 11 (MvT)

²² Forder, C., & Kruseman, J. (2016). Mijn, jouw of onze school. Het recht op inclusief onderwijs in Nederland getoetst aan het Verdrag inzake de Rechten van Personen met een Handicap. Een juridische analyse. Amsterdam: In1school. <https://www.in1school.nl/images/kennis-opinie/onderzoeken-extern/Rapport-mijn-jouw-onze-school-versie-06072016.pdf>

Artikel 6 – Vrouwen met een beperking

Tekst Verdrag:

1. De Staten die Partij zijn erkennen dat vrouwen en meisjes met een handicap onderworpen zijn aan meervoudige discriminatie en nemen in dat verband maatregelen om hen op voet van gelijkheid het volledige genot van alle mensenrechten en fundamentele vrijheden te garanderen.
2. De Staten die Partij zijn nemen alle passende maatregelen om de volledige ontwikkeling, positieverbetering en mondigheid van vrouwen te waarborgen, teneinde hen de uitoefening en het genot van de mensenrechten en fundamentele vrijheden, vervat in dit Verdrag, te garanderen.

Inventarisatie:

- Vrouwen met een beperking zijn veel vaker getroffen door seksuele geweld dan vrouwen zonder een beperking en door mannen met een beperking.²³ “Research results published in 2011 show that persons with a disability are at a high risk of becoming a victim of sexual violence. For all forms of sexual violence examined, women faced a significantly higher risk than men. In particular women with an intellectual disability were found to be at a very high risk: 61% reported that they had experienced sexual violence. For men, this figure was 23%. Since the publication of this research, various measures have been taken to prevent and combat sexual violence. Nevertheless, experts warn that sexual violence against persons with intellectual disabilities is a large and serious problem, and remains largely unnoticed, because the victims do not easily speak about the violence.”²⁴
- Onderzoek Juultje Holla/Jose Smits²⁵ haalt het hogere risico aan op allerlei vormen van geweld, seksueel, financieel, psychisch geweld en verwaarlozing in zorg en de blijvende effecten die dit heeft op de levens van vrouwen met een verstandelijke beperking.
- De toegankelijkheid van de samenleving voor mensen met een licht verstandelijke beperking wordt beïnvloed door ontwikkelingen in de samenleving die de aansluiting voor mensen met een licht verstandelijke beperking steeds moeilijker maakt.²⁶
- Ook is de toegang tot gezondheidszorg moeilijk voor dakloze vrouwen en de aantal daklozen is sterk gegroeid de afgelopen jaren (van 17,000 in 2009 naar 31,000 in 2017), vooral door de toename van mensen met een psychiatrische problematiek of licht verstandelijke beperking.²⁷

²³ CRM oproep 2018

²⁴ In Netherlands Institute for Human Rights Written Contribution to the Group of Experts on Action against Violence against Women and Domestic Violence, November 2018, p. 15, met citaat naar W. van Berlo et al., Beperkt weerbaar. Een onderzoek naar seksueel geweld bij mensen met een lichamelijke, zintuiglijke of verstandelijke beperking. [Limited resilience. An investigation into sexual violence among persons with a physical, sensory or intellectual disability], Utrecht: Rutgers WPF/MOVISIE, 2011.

²⁵ Life After Violence, A study of how women with intellectual disability cope with violence they experienced in institutions, J. Holla, J. Smits, Lfb, Inclusion Europe, 2018 https://www.inclusion-europe.eu/wp-content/uploads/2019/02/LAV-Publication_web.pdf, en Nederlandse samenvatting: Leven na Geweld, <https://www.inclusion-europe.eu/wp-content/uploads/2019/02/Leven-Na-Geweld-Nederlandse-Samenvatting.pdf>

²⁶

https://www.scp.nl/Nieuws/Nederland_niet_uniek_in_de_toenemende_vraag_naar_zorg_voor_mensen_met_een_verstandelijke_beperking

²⁷ <https://www.medischcontact.nl/nieuws/laatste-nieuws/artikel/toegang-tot-zorg-is-een-mensenrecht.htm>

- Een gender neutrale houding betekent dat aandacht ontbreekt voor deze negatieve effecten voor vrouwen met een beperking. Zo komt geen beleid tot stand dat vrouwen met een beperking grotere bescherming biedt tegen seksuele en huiselijk geweld, dat gelijke toegang tot gezondheidszorg kan borgen.

Vragen aan NGO's:

- Wil je nog iets aanvullen op bovenstaande beschrijving van informatie?

Artikel 7 – Kinderen met een handicap

Tekst Verdrag:

1. De Staten die Partij zijn nemen alle nodige maatregelen om te waarborgen dat kinderen met een handicap op voet van gelijkheid met andere kinderen ten volle alle mensenrechten en fundamentele vrijheden genieten.
2. Bij alle beslissingen betreffende kinderen met een handicap vormen de belangen van het kind de eerste overweging.
3. De Staten die Partij zijn waarborgen dat kinderen met een handicap het recht hebben vrijelijk blijk te geven van hun opvattingen over alle aangelegenheden die hen betreffen, waarbij op voet van gelijkheid met andere kinderen en in overeenstemming met hun leeftijd en ontwikkeling naar behoren rekening wordt gehouden met hun opvattingen en waarbij zij bij hun handicap en leeftijd passende ondersteuning krijgen om dat recht te realiseren.

Inventarisatie:

- Problemen met toegang tot adequate jeugdhulp

De Jeugdwet is van kracht sinds 01/01/2015, ter vervanging van de Wet op de Jeugdzorg. Evaluatie van de Jeugdwet in 2018²⁸ beschrijft de transitie naar de gemeenten voor de verantwoordelijkheid van zorgtaken. Kwetsbare ouders hebben veel moeite om toegang tot de hulpverlening te vinden.²⁹ Ouders van kinderen met een handicap melden dat het erg moeilijk is om aan specialistische hulp te komen.³⁰

- Het CRM pleit voor een verhoging van leeftijd grens voor toegang tot de Jeugdzorg van 18 tot 21 jaar, vooral om kwetsbare jongeren langer te beschermen.
- Lang niet alle kinderen met een beperking in Nederland gaan naar school. Het aantal thuiszitters blijft groeien evenals het aantal kinderen met een beperking dat formeel wordt vrijgesteld van leerplicht omdat hen onvoldoende zorg en ondersteuning kan worden geboden op school.³¹
- Het meerendeel van kinderen met een beperking is aangewezen op aparte speciale scholen.
- **Driekwart (weten niet zeker of dit klopt, zoeken we nog op) van de jongeren met een beperking verlaat speciaal onderwijs zonder diploma**
- Ook krijgen jongeren met ernstiger verstandelijke beperkingen steeds vaker te horen op 16 jarige leeftijd dat zij na hun 18de niet meer op school welkom zijn. Dit gaat ten koste van stagetraining en langer onderwijs in voorbereiding op volwassenheid.³²

²⁸ Friele, RD, et al., Eerste Evaluatie Jeugdwet, Den Haag: ZonMW, januari 2018, https://publicaties.zonmw.nl/fileadmin/zonmw/documenten/Jeugd/Evaluatie_Regelgeving/evaluatie_jeugdwe_t_webversie_2.pdf

²⁹ ibid., p. 529

³⁰ Brief aan Tweede Kamer door meerdere belangenbehartigers van jeugd met een beperking, dd 20 april 2018: file:///C:/Users/Gebruiker/Downloads/1540_Brandbrief_Jeugd_BR12149_20_06_2018.pdf

³¹ Duizenden kinderen met ernstige beperkingen gaan in Nederland niet naar school <https://www.in1school.nl/actueel/item/duizenden-kinderen-met-ernstige-beperkingen-gaan-in-nederland-niet-naar-school>

³² Wat als de leerplicht ophoudt. Special over de overgang van onderwijs naar werk. Down+Up 124, winternummer 2018.

- Kinderen die het slachtoffer zijn van seksueel geweld worden vaak in gesloten opvang geplaatst. in het bijzonder wanneer het slachtoffer een meisje is.³³ Een aanzienlijk deel van de kinderen in gesloten opvang heeft een (lichte of matige) verstandelijke beperking.³⁴ Op basis van deze onderzoeken concludeert het College voor de rechten van de mens dat veel kinderen met een verstandelijke beperking, en in het bijzonder meisjes, die het slachtoffer zijn van seksueel geweld, in gesloten opvang worden geplaatst.

Vragen aan NGO's:

- Wil je nog iets aanvullen op bovenstaande beschrijving van informatie?
- Zijn er andere domeinen waarbij de rechten van jongeren aandacht verdienen?

³³ Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen, Slachtoffermonitor seksueel geweld tegen kinderen 2016. Den Haag: Nationaal Rapporteur, 2018, onderdeel 7.1.5.

³⁴ M. Dirkse et al. Meisjes in JeugdzorgPlus, Een onderzoek naar genderverschillen in problematiek, behandelplan en genderspecifiek werken, Amsterdam: NCSR, 2018, p. 9.

Artikel 8 – Bevordering van bewustwording

Tekst Verdrag:

1. De Staten die Partij zijn verplichten zich onmiddellijke, doeltreffende en passende maatregelen te nemen:
 - a. teneinde binnen de gehele maatschappij, waaronder ook op gezinsniveau, de bewustwording te bevorderen ten aanzien van personen met een handicap, en de eerbiediging van de rechten en waardigheid van personen met een handicap te stimuleren;
 - b. om op alle terreinen van het leven stigmatisering, vooroordelen en schadelijke praktijken ten opzichte van personen met een handicap te bestrijden, met inbegrip van die gebaseerd op grond van sekse en leeftijd;
 - c. om de bewustwording van de capaciteiten en bijdragen van personen met een handicap te bevorderen.
2. Maatregelen daartoe omvatten:
 - a. het initiëren en handhaven van effectieve bewustwordingscampagnes om:
 - i. ervoor zorg te dragen dat de samenleving openstaat voor de rechten van personen met een handicap;
 - ii. een positieve beeldvorming van, en grotere sociale bewustwording ten opzichte van personen met een handicap te bevorderen;
 - iii. de erkenning van de vaardigheden, verdiensten en talenten van personen met een handicap en van hun bijdragen op de werkplek en arbeidsmarkt te bevorderen;
 - b. het op alle niveaus van het onderwijssysteem, dus ook onder jonge kinderen, bevorderen van een respectvolle houding ten opzichte van de rechten van personen met een handicap;
 - c. het aanmoedigen van alle onderdelen van de media, personen met een handicap te portretteren op een wijze die verenigbaar is met het doel van dit Verdrag;
 - d. het aanmoedigen van het organiseren van programma's voor bewustwordingstrainingen met betrekking tot personen met een handicap en de rechten van personen met een handicap.

Inventarisatie:

- De regering zegt dat bewustwording een prioriteit is binnen het implementatieprogramma. Benoemd zijn de volgende programma's:

NL Onbeperkt campagne (VGN), Iedereen doet mee (CRM), Meest toegankelijk gemeente 2018, Meedoen met een handicap (door VWS in 2016 en 2017), Mensen met mogelijkheden (psychische kwetsbaarheid), actieplan Toegankelijkheid van de Bouw, en ook activiteiten voor de arbeidsmarkt.

- CRM is positief hierover in zijn rapport aan het Comité.

Vragen voor ngo's:

- Zijn er aanvullingen?
- Is meer of anders nodig als het gaat om bewustwording?
- Wat vinden NGO's van de effectiviteit van de campagnes? Hoe kan effectiviteit goed worden gemeten?
- Wat of welk thema's hebben de grootste prioriteit?

Artikel 9. Toegankelijkheid

Verdrag tekst:

1 Teneinde personen met een handicap in staat te stellen zelfstandig te leven en volledig deel te nemen aan alle facetten van het leven, nemen de Staten die Partij zijn passende maatregelen om personen met een handicap op voet van gelijkheid met anderen de toegang te garanderen tot de fysieke omgeving, tot vervoer, informatie en communicatie, met inbegrip van informatie- en communicatietechnologieën en –systemen, en tot andere voorzieningen en diensten die openstaan voor, of verleend worden aan het publiek, in zowel stedelijke als landelijke gebieden. Deze maatregelen, die mede de identificatie en bestrijding van obstakels en barrières voor de toegankelijkheid omvatten, zijn onder andere van toepassing op:

a. gebouwen, wegen, vervoer en andere voorzieningen in gebouwen en daarbuiten, met inbegrip van scholen, huisvesting, medische voorzieningen en werkplekken;

b. informatie, communicatie en andere diensten, met inbegrip van elektronische diensten en nooddiensten.

2 De Staten die Partij zijn nemen tevens passende maatregelen om:

a. de implementatie van minimumnormen en richtlijnen voor de toegankelijkheid van faciliteiten en diensten die openstaan voor, of verleend worden aan het publiek, te ontwikkelen, af te kondigen en te monitoren;

b. te waarborgen dat private instellingen die faciliteiten en diensten die openstaan voor, of verleend worden aan het publiek aanbieden, zich rekenschap geven van alle aspecten van de toegankelijkheid voor personen met een handicap;

c. betrokkenen te trainen inzake kwesties op het gebied van de toegankelijkheid waarmee personen met een handicap geconfronteerd worden;

d. openbare gebouwen en andere faciliteiten te voorzien van bewegwijzering in braille en in makkelijk te lezen en te begrijpen vormen;

e. te voorzien in vormen van hulp en bemiddeling door mensen, met inbegrip van begeleiders, mensen die voorlezen en professionele dovertolken om de toegang tot gebouwen en andere faciliteiten, die openstaan voor het publiek te faciliteren;

f. andere passende vormen van hulp en ondersteuning aan personen met een handicap te bevorderen, teneinde te waarborgen dat zij toegang hebben tot informatie;

g. de toegang voor personen met een handicap tot nieuwe informatie- en communicatietechnologieën en -systemen, met inbegrip van het internet, te bevorderen;

h. het ontwerp, de ontwikkeling, productie en distributie van toegankelijke informatie- en communicatietechnologieën, en communicatiesystemen in een vroeg stadium te bevorderen, opdat deze technologieën en systemen tegen minimale kosten toegankelijk worden.

Inventarisatie:

In een aantal wettelijke regelingen is vastgelegd hoe toegankelijkheid moet worden geregeld in de sectoren die worden bestreken door de Wet gelijke behandeling op grond van handicap of chronische ziekte. Die wettelijke regelingen zijn:

- Het Bouwbesluit 2012³⁵ met daarin voorschriften voor publieke ruimten in gebouwen zoals het vereiste om in gebouwen met een publieke ruimte groter dan 400 m² tenminste een toegang en een toilet rolstoeltoegankelijk te maken;
- de Mediawet 2008³⁶ (met voorschriften voor ondertiteling van tv-programma's);
- De Wet Maatschappelijke Ondersteuning³⁷ en Jeugdwet³⁸ die ondersteuning voor participatie in de lokale samenleving regelt (onder meer persoonlijke verzorging, begeleiding, woningaanpassing, lokaal vervoer);
- De Wet Werk en Inkomen naar Arbeidsvermogen³⁹ (werkplekaanpassing, loonkostensubsidies, job coaching, aanpassing in vervoer, gebarentolk, hulpmiddelen) voor werknemers en studenten;
- Wetgeving passend onderwijs (die organisatie en financiering van ondersteuning van leerlingen met een beperking regelt)
- Besluit algemene toegankelijkheid voor personen met een handicap of chronische ziekte⁴⁰
- Tijdelijk besluit digitale toegankelijkheid overheid⁴¹
- Besluit toegankelijkheid van het openbaar vervoer⁴²

Wat betreft de toegankelijkheid van gebouwen en gebouwde omgeving:

- De voorloper van koepelorganisatie Iederin, de CG-raad vond⁴³ in 2012 dat het Bouwbesluit onvoldoende werd gerespecteerd en vroeg om verbeteringen. Volgens de organisatie zijn de toegankelijkheidseisen minimaal en leiden ze er niet toe dat mensen met een beperking zich snel welkom voelen (omdat bijvoorbeeld de toegankelijke ingang aan de achterzijde van een gebouw mag worden geplaatst).
- De Amsterdamse organisatie Clientenbelang onderzocht de toepassing van toegankelijkheidseisen uit het Bouwbesluit bij woningbouwprojecten in Amsterdam en vond bij 50 % van de projecten overtredingen die niet werden bestraft⁴⁴.

³⁵ <https://wetten.overheid.nl/BWBR0030461/2018-11-03>

³⁶ <https://wetten.overheid.nl/BWBR0025028/2018-05-30>

³⁷ <https://wetten.overheid.nl/BWBR0035362/2019-04-02>

³⁸ <https://wetten.overheid.nl/BWBR0034925/2019-04-02>

³⁹ <https://wetten.overheid.nl/BWBR0019057/2019-04-01>

⁴⁰ <https://wetten.overheid.nl/BWBR0039653/2017-06-21>

⁴¹ <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/stb-2018-141.html>

⁴² <https://wetten.overheid.nl/BWBR0029974/2015-01-01>

⁴³ Toegankelijkheid, een pleidooi voor betere regels. Mei 2012 CG-raad, CSO, VAC punt Wonen. http://www.cg-raad.nl/docs_en_pdfs/toegankelijkheid/20122606_adviesrapportvoorbzk.pdf.

⁴⁴ Report: Toegankelijkheid tussen onmacht en onverschilligheid, Clientenbelang Amsterdam. Accessibility, a plea for better rules), May 2012 CG-raad, CSO, VAC punt Wonen.

- Er is een uitgebreid handboek beschikbaar over toegankelijk bouwen dat wordt gebruikt in opkeidingen voor ontwerpers en architecten⁴⁵. Het gebruik van dit handboek is niet verplicht gesteld.
- Een private organisatie Projectbureau Toegankelijkheid⁴⁶ heeft nationale toegankelijkheidseisen opgesteld en een standaard geschreven voor het International Accessibility Symbol (ITS). Elke eigenaar van een gebouw kan bij het Projectbureau een keuring vragen waarbij een ITS certificaat kan worden verkregen. Er is geen wettelijk voorschrift om volgens deze ITS standaard te werken.
- De Omgevingswet geldt vanaf 2021 een (niet dwingende) instructie dat bij nieuwe ontwikkelingen in de gebouwde omgeving rekening moet worden gehouden met het bevorderen van toegankelijkheid. Koepelorganisatie Iederin pleitte in 2016⁴⁷ vergeefs voor meer dwingende regels voor toegankelijkheidseisen bij het inrichten van openbare ruimten.

Wat betreft de toegankelijkheid van media-uitingen

- De Mediawet schrijft voor dat 95% van tv-programma's van publieke omroepen en 50% van tv-programma's van commerciële omroepen⁴⁸ ondertiteld moeten worden voor mensen die doof zijn of slechthorend. De publieke omroep zendt standaard een signaal uit waarmee Nederlandse ondertiteling hardop wordt voorgelezen voor blinden en slechtzienden. Er is geen wettelijk voorschrift voor vertaling door een gebarentolk noch enige andere aanpassing voor mensen met een beperking.

Wat betreft toegankelijkheid van websites:

- In 2012 is vastgesteld⁴⁹ dat toegankelijkheidsrichtlijnen voor websites alleen door nationale overheid worden gevolgd. Gemeentelijke overheden blijven achter. In het bedrijfsleven volgen enkele grote bedrijven de richtlijnen op vrijwillige basis.⁵⁰ Er is geen algemene nationale monitoring van toegankelijkheid van websites, toegankelijkheid van gebouwen, van de gebouwde omgeving, van internetuitingen of digitale apps, van openbaar vervoer, van onderwijsvoorzieningen of van informatie.
- Het College voor de rechten van de mens heeft onderzoek laten doen naar de toegankelijkheid van websites in de private sector. Het onderzoek is gericht op websites van bedrijven die goederen en diensten aanbieden, te weten: webwinkels, de reisbranche en energiebedrijven. Uit het onderzoek blijkt dat aan bijna de helft van de toegankelijkheidscriteria niet wordt voldaan. In 2018 is er geen verbetering zichtbaar ten opzichte van 2016. Zowel op content, design als op technisch vlak zijn er toegankelijkheidsproblemen gevonden. Daarnaast blijkt dat e-commerceprofessionals niet

⁴⁵ M. Wijk, Handboek voor Toegankelijkheid, SDU uitgevers.

⁴⁶ Projectbureau Toegankelijkheid <http://projectbureautoegankelijkheid.nl/>.

⁴⁷ <https://iederin.nl/nieuws/17879/politiek-algemeen-en-overige/omgevingswet--minder-regels--minder-zelfstandigheid/>

⁴⁸ ANED National Accessibility Report Netherlands <https://www.disability-europe.net/downloads/100-aned-2012-nl-task-4-national-accessibility-report-final>

⁴⁹ ANED National Accessibility Report Netherlands <https://www.disability-europe.net/downloads/100-aned-2012-nl-task-4-national-accessibility-report-final>

⁵⁰ E. Velleman, R. Beenen, M. Houtepen Accessibility Monitor 2011 van Gemeenten, 2011 <http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/rapporten/2011/06/27/accessibility-monitor-2011-van-gemeenten.html>.

voldoende weten over digitale toegankelijkheid en dat dit onderwerp weinig prioriteit heeft.
“

- Stichting Accessibility onderzocht⁵¹ in opdracht van het College voor de rechten van de mens in 2018 in hoeverre websites van private aanbieders van goederen en diensten toegankelijk zijn. Hiervoor zijn websites van webwinkels, energiebedrijven en reisorganisaties intensief handmatig en semiautomatisch op toegankelijkheid gecontroleerd. Ook enquêteerde Accessibility e-commerceprofessionals van webshops en legde de uitkomsten ter validatie voor aan gebruikers met een visuele beperking. Het blijkt dat commerciële sites nog veel toegankelijkheidsproblemen kennen. In 2018 is er geen verbetering zichtbaar ten opzichte van eerdere metingen uit 2016. Bovendien wordt er nog weinig urgentie gevoeld om digitale toegankelijkheid te verbeteren. Het College riep de overheid op om duidelijke afspraken te maken met bedrijven om websites toegankelijk te krijgen.

Wat betreft de toegankelijkheid van openbaar vervoer:

- In het Besluit toegankelijkheid openbaar vervoer (2011) en de Regeling toegankelijkheid openbaar vervoer (2012) is per soort openbaar vervoer aangegeven wanneer, welk percentage toegankelijk moet zijn. Op grond daarvan worden als resultaten door de overheid gemeld: Per 2017 zijn alle treinstations toegankelijk voor mensen met een visuele beperking; Per 2016 is 98% van de bussen en 46% van de bushaltes toegankelijk; zijn metro's en metrohaltes allemaal toegankelijk; zijn trams in de stadsregio's Utrecht, Amsterdam, Rotterdam en Haaglanden zijn voor 100, respectievelijk ten minste 72, 48 en 26 procent toegankelijk en is eind 2018 assistentie beschikbaar op 1238 stations. Voorzien wordt dat in 2020 70 % van treinstations toegankelijk zijn; kan vanaf 2030 vanaf alle stations worden gereisd met een toegankelijke trein; en is per 2045 al het treinmaterieel toegankelijk.
- Rustplaatsen langs wegen (al dan niet bij brandstofstations) die in beheer zijn bij de rijksoverheid moeten toegankelijk zijn.
- De toegankelijkheid van luchtvaartvoorzieningen voor mensen met een (mobiliteits)beperking is geregeld door het Verdrag van Chicago, EU verordening 1107/2006 en de Wet Luchtvaart. Er gelden uitgebreide eisen voor heldere reisinformatie, parkeerfaciliteiten, het gratis verlenen van assistentie en bijstand, beschikbare hulpmiddelen, het opleiden van personeel en klachtprocedures. Het toezicht is opgedragen aan de inspectie Leefomgeving en Transport (ILT).
- In 2017 heeft het College voor de rechten van de mens een onderzoek gepubliceerd⁵² over de toegankelijkheid van bussen voor mensen in een rolstoel. Naar aanleiding van het onderzoek heeft het ministerie van Infrastructuur en Milieu met decentrale overheden en busvervoerders gesproken over de toegankelijkheid van bussen.

Gebarentolkvoorziening

- Mensen met een auditieve beperking kunnen vergoeding van de kosten van een tolk aanvragen voor op het werk, in het onderwijs en in het dagelijks leven. De vergoeding voor een tolk in onderwijs is niet gemaximeerd. Een tolk in werktijd is gemaximeerd op 15% van de werktijd. Een tolk voor in het privéleven is gemaximeerd op 30 uur per jaar (of 168 uur per jaar voor mensen die doofblind zijn).

⁵¹ <https://www.accessibility.nl/nieuws/2018/10/commerci%C3%ABle-websites-nog-onvoldoende-toegankelijk-voor-mensen-met-beperking>

⁵² <https://publicaties.mensenrechten.nl/file/7704a5df-4902-47ca-a371-95e1bdd46ac4.pdf>

- De Nederlandse Telecommunicatiewet verplicht de overheid te zorgen voor toegankelijkheid van openbare telefonie. Een aanbieder (KPN) is in 2013 aangewezen om de tekst- en beeldbemiddelingsdienst voor doven en slechthorenden uit te voeren. Deze dienst maakt het mogelijk dat doven, slechthorenden en personen met een spraakbeperking kunnen telefoneren met (horende) personen of instanties via een tolk.

Nadere vragen ngo's:

- Zijn er aanvullingen?
- Hoeveel ITS certificaten geeft projectbureau PBT af?
- Kan de voorgestelde nieuwe omgevingswet leiden tot meer toegankelijkheid in de openbare ruimte. Wat is nodig om toegankelijkheid te verbeteren en welke indicatoren zijn denkbaar?
- Wat moet verbeteren in het bouwbesluit (of Mediawet, of andere hier genoemde wetten) om toegankelijkheid te verbeteren?
- Moet de inzet van gebarentolk bij nieuwsvoorziening of andere programma's worden voorgeschreven in de Mediawet?
- Hoeveel hinder ondervinden mensen met een beperking van ontoegankelijkheid in de samenleving en is dit te kwantificeren?
- Wat zijn de grootste problemen qua toegankelijkheid?

Artikel 10 Recht op Leven

Tekst Verdrag:

De Staten die Partij zijn bevestigen opnieuw dat eenieder beschikt over het inherente recht op leven en nemen alle noodzakelijke maatregelen om te waarborgen dat personen met een handicap dat op voet van gelijkheid met anderen ten volle kunnen genieten.

Inventarisatie:

- De regering heeft bij ratificatie hierover een verklaring afgelegd. De regering wil met de verklaring duidelijk maken dat de nationale wetgeving voor euthanasie en abortus primaat heeft. Het CRM vindt de verklaring overbodig
- Onderzoek naar NIPT test, wat beschikbaar is in Nederland sinds april 2017, laat zien dat in het eerste jaar 42% van de zwangeren (73.000) hiervoor kozen⁵³.
- Euthanasie en hulp bij zelfdoding is legaal in Nederland op voorwaarde dat aan een verzoek aan artsen voor euthanasie een goed geïnformeerd en bewust besluit van de patiënt voorafgaat, dat sprake is van uitzichtloos (geen behandeling meer mogelijk) en ondraaglijk lijden. In de euthanasiewetgeving schuilt een gevaar voor mensen met een beperking dat te snel wordt geconcludeerd dat sprake is van uitzichtloos lijden of dat te lichtvaardig wordt beoordeeld of mensen met een verstandelijke beperking weloverwogen hebben kunnen beslissen. Er is onderzoek gedaan naar de vraag hoe de uitvoerders van euthanasie omgingen met euthanasieverzoeken door patiënten met een verstandelijke beperking of autisme spectrum stoornis en dan vooral naar de vraag hoe artsen wogen of mensen met een beperking een weloverwogen goed geïnformeerd besluit konden nemen. Onderzoekers keken naar 416 euthanasie meldingen in de periode 2012-2016. Van de 416 meldingen betrof het zes patiënten met een verstandelijke beperking en drie met een autisme spectrum stoornis. Onderzoekers concludeerden dat het complex is om vast te stellen bij mensen met een verstandelijke beperking (zeker als ze levenslang de beperking hadden) of ze autonoom en weloverwogen een besluit kunnen nemen over euthanasie en kunnen aangeven of ze uitzichtloos lijden, dat testen om de capaciteit te bepalen in de onderzochte euthanasiemeldingen niet stringent genoeg leken en dat de patiënten en euthanasiearts in de onderzochte meldingen te weinig tijd en te weinig contact leken te hebben om goed te kunnen vaststellen of aan alle wettelijke voorwaarden voor euthanasie is voldaan.

Nadere Vragen ngo's:

- Zijn er nog aanvullingen?
- Is in de ervaring van mensen met een beperking voldoende bescherming geboden voor het recht op leven?
- Moet er een aanvulling komen op euthanasieregelgeving voor mensen met een beperking?

⁵³ Niptconsortium.nl

Artikel 11. Risicovolle situaties en humanitaire noodsituaties

Tekst Verdrag:

De Staten die Partij zijn nemen in overeenstemming met hun verplichtingen uit hoofde van het internationale recht, met inbegrip van het internationale humanitaire recht en internationale mensenrechtenverdragen alle nodige maatregelen om de bescherming en veiligheid van personen met een handicap in risicovolle situaties, met inbegrip van gewapende conflicten, humanitaire noodsituaties en natuurrampen, te waarborgen.

Inventarisatie:

- Een recente dodelijk schietpartij in Utrecht (23 maart) maakte duidelijk dat dove en slechthorenden niet op de hoogte waren gebracht van het gevaar omdat geen tolk is standard aangesteld bij televisie programmering. Er was geen gebarentolk noch ondertiteling om het nieuws in de crisis situatie te vertalen. Dit moet veranderen.⁵⁴ Zie ook bij artikel 9.

Nadere vragen ngo's:

- Zijn er nog aanvullingen?

⁵⁴ <https://iederin.nl/nieuws/18472/kabinet--regel-gebarentolk-en-ondertiteling-bij-crisis/>

Artikel 12 Gelijkheid voor de wet

Tekst Verdrag:

1. De Staten die Partij zijn bevestigen opnieuw dat personen met een handicap overal als persoon erkend worden voor de wet.
2. De Staten die Partij zijn erkennen dat personen met een handicap op voet van gelijkheid met anderen in alle aspecten van het leven handelingsbekwaam zijn.
3. De Staten die Partij zijn nemen passende maatregelen om personen met een handicap toegang te verschaffen en tot de ondersteuning die zij mogelijk behoeven bij de uitoefening van hun handelingsbekwaamheid.
4. De Staten die Partij zijn waarborgen dat alle maatregelen die betrekking hebben op de uitoefening van handelingsbekwaamheid, voorzien in passende en doeltreffende waarborgen in overeenstemming met het internationale recht inzake de mensenrechten om misbruik te voorkomen. Deze waarborgen dienen te verzekeren dat maatregelen met betrekking tot de uitoefening van handelingsbekwaamheid de rechten, wil en voorkeuren van de desbetreffende persoon respecteren, vrij zijn van conflicterende belangen of onbehoorlijke beïnvloeding, proportioneel zijn en toegesneden op de omstandigheden van de persoon in kwestie, van toepassing zijn gedurende een zo kort mogelijke periode en onderworpen zijn aan een regelmatige beoordeling door een bevoegde, onafhankelijke en onpartijdige autoriteit of gerechtelijke instantie. De waarborgen dienen evenredig te zijn aan de mate waarin deze maatregelen van invloed zijn op de rechten en belangen van de persoon in kwestie.
5. Met inachtneming van de bepalingen van dit artikel nemen de Staten die Partij zijn alle passende en doeltreffende maatregelen om de gelijke rechten te garanderen van personen met een handicap op eigendom of het erven van vermogen en te waarborgen dat zij hun eigen financiële zaken kunnen behartigen en op voet van gelijkheid toegang hebben tot bankleningen, hypotheek en andere vormen van financiële kredietverstrekking en verzekeren zij dat het vermogen van personen met een handicap niet willekeurig wordt ontnomen.

Inventarisatie:

- De regering heeft een interpretatieve verklaring afgelegd waarin staat dat het dit artikel zó interpreteert dat het Verdrag ondersteunende en vervangende besluitvormingsregelingen in passende omstandigheden en in overeenstemming met de wet toestaat in situaties waarin dit noodzakelijk is, dat wil zeggen een laatste redmiddel is, en onder voorbehoud van waarborgen.
- De uitleg die de regering geeft lijkt niet in overeenstemming te zijn met artikel 12 en de Algemene Aanbeveling over dit artikel.
- CRM bekritiseert het interpretatieve verklaring in haar rapport omdat het de intentie van artikel 12 onderuithaalt, zie bijlage 1 van CRM rapport.
- Er is een zeer degelijke studie⁵⁵ door onderzoekers UVA in opdracht van het CRM in najaar 2015 met de duidelijke conclusie dat de huidige vormen van bescherming voor volwassenen niet voldoet aan artikel 12 omdat zij inbreuk maken op handelingsbekwaamheid. Die studie doet ook goede aanbevelingen rondom het versterken van rol van ondersteunde besluitvorming (ipv plaatsvervangende besluitvorming).

⁵⁵ <https://publicaties.mensenrechten.nl/file/6a853233-2646-4c5c-9dcb-294da7e3c362.pdf> ,

- Wetgeving rondom cbm (curatele, bewindvoering en mentorschap), titel 17 en 19 BW boek 1 zijn aangepast in 2014 en waren in 2016 geëvalueerd door Bureau Bartels, rapport door WODC in 2018.⁵⁶ In deze evaluatie is niet aan artikel 12 VRPH getoetst.

Nadere vragen ngo's:

- Zijn er aanvullingen?
- Voor met name organisaties voor mensen met een psychiatrische of verstandelijke beperking: zijn er obstakels bij het erkennen van wilsbekwaamheid dat handelingsbekwaamheid beperken?
- Welke aanbevelingen uit de Blankman/Vermarien onderzoek zijn opgevolgd? Zijn er aanbeveling die wij zouden benadrukken?

Aanbevelingen uit Blankman/Vermarien onderzoek:

1. Bevorder het voorbereiden en uitvoeren van een pilot gericht op het ontwikkelen van een model voor ondersteunde besluitvorming waarbij aansluiting kan worden gezocht bij **opende pilots in Duitsland en Oostenrijk**.
2. Onderzoek binnen de toepassing van cbm op welke wijze binnen de door het VN-Verdrag aangegeven kaders een **evenwicht kan worden gevonden tussen autonomie en bescherming** en ga daarbij na in hoeveel gevallen de door de rechter benoemde vertegenwoordiger zich daadwerkelijk beroept op de handelingsonbekwaamheid of –onbevoegdheid van de betrokkene.
3. Bevorder dat rechters toegang krijgen tot het Levenstestamentenregister en dat in een wettelijke regeling de voorrang voor het levenstestament wordt vastgelegd.
4. Bevorder dat rechters bij het uitspreken van beschermingsmaatregelen naar maatwerk streven en **schrap in art. 1:389 lid 1 onder c BW de woorden “bij in kracht van gewijsde gegane rechterlijke uitspraak”**.
5. Bevorder de ontwikkeling van richtlijnen voor de vaststelling van wilsonbekwaamheid en leg vast in een algemene regeling wie bevoegd is een dergelijke vaststelling te doen.
6. Formuleer een algemene opsomming van personen die niet tot vertegenwoordiger kunnen worden benoemd c.q. als vertegenwoordiger kunnen optreden. En geef daarbij aan welke personen kunnen worden gerekend tot de naaste familieleden.
7. Bevorder invoering van een algemene verplichting voor hulpverleners om benoeming van een mentor te verzoeken in situaties waarin de cliënt wilsonbekwaam is, geen vertegenwoordiger heeft en zorg ontvangt waarmee hij niet heeft ingestemd.
8. Formuleer in een algemene regeling een beslis criterium dat geldt voor alle vertegenwoordigers die voor een ander zorgbeslissingen nemen en dat correspondeert met de in art. 12 van het VN-Verdrag opgenomen maatstaf betreffende het respecteren van de rechten, wil en voorkeuren van de persoon met de handicap.
9. Vervang in art. 7 lid 3 WZD de woorden “zoveel als mogelijk rekening houdt met de wensen voorkeuren van de cliënt” door een meer stellige tekst.
10. Vervang in art. 4 Besluit Kwaliteitseisen cbm de woorden “waar mogelijk” door “zoveel als mogelijk”.
11. Ga na en bevorder dat als het gaat om volmachten en levenstestamenten die zijn opgesteld met het oog op een – mogelijk – latere periode van wilsonbekwaamheid in het algemeen in

⁵⁶ <file:///C:/Users/Gebruiker/Downloads/tk-wodc-werking-wijziging-cbm-eindrapport.pdf>.

de volmacht wordt voorzien in een vorm van toezicht of een periodieke toets dan wel dat wel bewust en na degelijke voorlichting daarvan wordt afgezien.

12. Bevorder dat bij de instelling van een van de regelingen c/m slechts dan van het horen van betrokkene wordt afgezien als dit aantoonbaar "meaningless" is.

13. Bevorder dat beschermingsmaatregelen niet langer duren dan strikt noodzakelijk en dat r echters niet automatisch de maatregel voor onbepaalde tijd uitspreken.

Artikel 13. Toegang tot de rechter

Tekst verdrag:

1 De Staten die Partij zijn waarborgen personen met een handicap op voet van gelijkheid met anderen de toegang tot een rechterlijke instantie, met inbegrip van procedurele en leeftijdsconforme voorzieningen, teneinde hun effectieve rol als directe en indirecte partij, waaronder als getuige, in alle juridische procedures, met inbegrip van de onderzoeksfase en andere voorbereidende fasen, te faciliteren.

2 Teneinde effectieve toegang tot rechterlijke instanties voor personen met een handicap te helpen waarborgen, bevorderen de Staten die Partij zijn passende training voor diegenen die werkzaam zijn in de rechtsbedeling, met inbegrip van medewerkers van politie en het gevangeniswezen.

Inventarisatie:

- Het CRM uit in haar onafhankelijke rapportage zorgen over de positie van mensen met een beperking in strafrechtelijke procedures. Het kan dan gaan om gebrek aan ondersteuning zoals inzet van gebarentolken, ondersteuning bij andere communicatieproblemen, het voorzien van begrijpelijke informatie en dergelijke.
- Ouders van kinderen met een beperking en scholieren in het beroepsonderwijs met een beperking maken weinig gebruik, blijkt uit onderzoek van In1school⁵⁷, van klachtprocedures of beroepsmogelijkheden bij geschillencommissies of de rechter, omdat ze onbekend zijn met klachtprocedures, geen geld hebben maar vooral uit angst om de positie van hun kind te verslechteren.
- Er zijn veel klachten over toegang tot mbo-instellingen en adequate onderwijsondersteuning. Toch laat onderzoek⁵⁸ zien dat jongeren met een beperking liever niet gebruikmaken van bestaande interne klachtenprocedures. Zij verzwijgen dat zij ondersteuning nodig hebben of kiezen, om afwijzing te voorkomen, voor een andere studierichting of instelling.
- Onderzoek⁵⁹ uit 2011 meldt dat in Nederland 61% van vrouwen met een verstandelijke beperking zegt dat ze ooit slachtoffer waren van (seksueel) geweld binnen een zorginstelling en 13% van hen had dit geweld meegemaakt in het jaar voorafgaand aan het onderzoek. Onderzoek van Inclusion Europe⁶⁰ uit 2018 laat zien dat dit omvangrijke geweld nauwelijks wordt gemeld bij de anti-discriminatie meldpunten of bij de inspectie voor de Volksgezondheid (waar geweld binnen zorginstellingen verplicht moet worden gemeld).

⁵⁷ Schendingen recht op inclusief onderwijs. In1school Defence for Children 2016.

<https://www.in1school.nl/images/kennis-opinie/onderzoeken-in1school/Rapport-schendingen-recht-op-inclusief-onderwijs.pdf>

⁵⁸ Balans/NVA September 2018. Studeren op het MBO met een beperking, zorgelijke ervaringen uit de praktijk.

https://www.autisme.nl/wp-content/uploads/2019/01/dossier_mbo_2018.pdf

⁵⁹ van Berlo, W.; de Haas, S.; van Oosten, N.; van Dijk, L.; Brants, L.; Tonnon, S.; Storms, O Beperkt Weerbaar. een onderzoek naar seksueel geweld bij mensen met een lichamelijke, zintuiglijke of verstandelijke beperking 2011 Rutgers WPF en MOVISIE

⁶⁰ J. Holla Inclusie Nederland, Inclusion Europe 2018. Life after Violence! Results of a study on how women with intellectual disabilities cope with institutional violence.

<http://www.inclusienederland.nl/inclusienederland/images/document/lifeafterviolencefebr2019.pdf>

- In Nederland wonen bijna 80.000 mensen met een verstandelijke beperking in zorginstellingen. Extrapolatie van 13% geweldsincidenten in een jaar tijd betekent ruim 10.000 geweldsincidenten per jaar. De inspectie voor de Volksgezondheid noteerde over 2016⁶¹ 160 gevallen van seksueel geweld binnen zorginstellingen. Bij de gezamenlijke anti-discriminatiebureau's kwamen in 2016 391 klachten binnen over discriminatie op grond van handicap waarvan in 59 gevallen sprake was van vijandige bejeging en één gerapporteerd geval van geweld. De politie en justitie registreren in hun aangifte en vervolgingstatistiek niet of slachtoffers een beperking hebben.
- De VN commissie tegen marteling heeft in haar Concluding observations on the combined fifth and sixth periodic reports of the Netherlands⁶² zorgen uitgesproken over het hoge aantal dwangopnamen en dwangbehandelingen in psychiatrische instellingen, het frequente gebruik van isoleren, fixeren en gedwongen medicatie die leiden tot inhumane behandeling. Het Comité sprak zorgen uit over het gebrek aan onafhankelijke onderzoeksmogelijkheden van beperkende maatregelen in zorginstellingen.

Nadere vragen ngo's:

- Zijn er aanvullingen?
- Wat moet er gebeuren om te zorgen dat incidenten worden gemeld en geregistreerd en dat autoriteiten op de hoogte zijn en actie kunnen nemen.
- Hoe kan toegang tot de rechter worden verbeterd?

⁶¹ Jaarbeeld 2016, pag. 51 and 52. http://igz.nl/Images/IGZ%20Jaarbeeld%202016-def-IA_tcm294-383131.pdf

⁶² , adopted by the Committee at its fiftieth session (6-31 May 2013)

http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CAT%2fC%2fNLD%2fCO%2f5-6&Lang=en

Artikel 14. Vrijheid en veiligheid van de persoon

Verdrag tekst:

1 De Staten die Partij zijn waarborgen dat personen met een handicap op voet van gelijkheid met anderen:

- a. het recht op vrijheid en veiligheid van hun persoon genieten;
- b. niet onrechtmatig of willekeurig van hun vrijheid worden beroofd, en dat iedere vorm van vrijheidsontneming geschiedt in overeenstemming met de wet, en dat het bestaan van een handicap in geen geval vrijheidsontneming rechtvaardigt.

2 De Staten die Partij zijn waarborgen dat indien personen met een handicap op grond van enig proces van hun vrijheid worden beroofd, zij op voet van gelijkheid met anderen recht hebben op de waarborgen in overeenstemming met internationale mensenrechtenverdragen en in overeenstemming met de doelstellingen en beginselen van dit Verdrag worden behandeld, met inbegrip van de verschaffing van redelijke aanpassingen.

Inventarisatie:

- De Nederlandse regering heeft in een interpretatieve verklaring bij artikel 14 aangegeven dat het verbod op vrijheidsberoving van artikel 14 niet geldt voor dwangmaatregelen in het kader van behandeling van geesteszieken. Het College voor de rechten van de Mens beschouwt dit voorbehoud als onnodig omdat vrijheidsberoving in zulke gevallen niet gebaseerd is op grond van de beperking alleen, maar op grond van een gevaarscriterium.
- De VN commissie tegen marteling heeft in haar Concluding observations on the combined fifth and sixth periodic reports of the Netherlands⁶³ zorgen uitgesproken over het hoge aantal dwangopnamen en dwangbehandelingen in psychiatrische instellingen, het frequente gebruik van isoleren, fixeren en gedwongen medicatie die leiden tot inhumane behandeling. Het Comité sprak ook zorgen uit over het gebrek aan onafhankelijke onderzoeksmogelijkheden van beperkende maatregelen in zorginstellingen.
- Beschermende maatregelen kunnen omslaan in dwangbehandelingen en dwangopname in een gesloten instelling. In het strafproces kan bijvoorbeeld worden besloten een verdachte vanwege zijn beperking niet te vervolgen of niet te veroordelen maar wordt in plaats daarvan dwangopname worden opgelegd. Mensen met een verstandelijke beperking, dementie, of psychische beperking die geacht worden een gevaar te vormen voor zichzelf of anderen, kunnen, ook zonder dat zij een strafbaar feit plegen, gedwongen worden opgenomen, na rechterlijke machtiging, in een zorginstelling. Vanaf 2020 geldt als wettelijke basis voor gedwongen opname de wetten: Wet verplichte geestelijke gezondheidszorg (Wvggz) en de Wet zorg en dwang psychogeriatrische en verstandelijk gehandicapte cliënten (Wzd). Beide wetten regelen ook dwangbehandeling en dwangmaatregelen tijdens zorg (zoals vrijheidsbeperking door op te sluiten in een kamer of vast te zetten in een stoel).

⁶³ , adopted by the Committee at its fiftieth session (6-31 May 2013)

http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CAT%2fC%2fNLD%2fCO%2f5-6&Lang=en

Nadere vragen ngo's:

- Zijn er aanvullingen?
- Brengt de nieuwe wetgeving een betere balans tussen bescherming en dwang?

Artikel 15. Vrijwaring van foltering en andere wrede, onmenselijke of vernederende behandeling of bestraffing

Verdragstekst:

1 Niemand zal worden onderworpen aan folteringen of aan wrede, onmenselijke of vernederende behandelingen of bestraffingen. In het bijzonder zal niemand zonder zijn of haar in vrijheid gegeven toestemming worden onderworpen aan medische of wetenschappelijke experimenten.

2 De Staten die Partij zijn nemen alle doeltreffende wetgevende, bestuurlijke, juridische of andere maatregelen om, op gelijke wijze als voor anderen, te voorkomen dat personen met een handicap worden onderworpen aan folteringen of aan wrede, onmenselijke of vernederende behandelingen of bestraffingen.

Inventarisatie:

- De regering heeft bij dit artikel een interpretatieve verklaring afgelegd, waarin is aangegeven dat het voor personen die wilsonbekwaam zijn onder voorwaarden is toegestaan dat een wettelijk vertegenwoordiger toestemming mag geven voor het laten meedoen aan medisch wetenschappelijk onderzoek. Deze mogelijkheid is opgenomen in Nederlandse wetgeving⁶⁴. Het College voor de rechten van de mens vindt⁶⁵ dit risicovol omdat de mogelijkheid bestaat dat personen met een beperking worden onderworpen aan wetenschappelijk onderzoek zonder hun uitdrukkelijke toestemming.

Nadere vragen ngo's:

- Zijn er aanvullingen?
- Houden politie en gevangenisbewaarders voldoende rekening met de zorgbehoefte van mensen met een beperking?

⁶⁴ Wet medisch-wetenschappelijk onderzoek met mensen 1998
<https://wetten.overheid.nl/BWBR0009408/2019-04-02>

⁶⁵ Advies College voor de Rechten van de Mens inzake het voorstel tot wijziging van de Wet medisch wetenschappelijk onderzoek met mensen, 12 december 2013

Artikel 16. Vrijwaring van uitbuiting, geweld en misbruik

Verdrag tekst:

1 De Staten die Partij zijn nemen alle passende wetgevende, bestuurlijke, sociale, educatieve en andere maatregelen om personen met een handicap, zowel binnen- als buitenshuis, te beschermen tegen alle vormen van uitbuiting, geweld en misbruik, met inbegrip van de op sekse gebaseerde aspecten daarvan.

2 De Staten die Partij zijn nemen voorts alle passende maatregelen om alle vormen van uitbuiting, geweld en misbruik te voorkomen door voor personen met een handicap, hun gezinnen en verzorgers onder andere passende vormen van op sekse en leeftijd toegesneden hulp en ondersteuning te waarborgen, met inbegrip van het verschaffen van informatie en scholing omtrent het voorkomen, herkennen en melden van uitbuiting, geweld en misbruik. De Staten die Partij zijn waarborgen dat de dienstverlening op het gebied van bescherming is toegesneden op leeftijd, sekse en handicap.

3 Teneinde alle vormen van uitbuiting, geweld en misbruik te voorkomen, waarborgen de Staten die Partij zijn, dat alle faciliteiten en programma's die zijn ontwikkeld om personen met een handicap te dienen, effectief worden gemonitord door onafhankelijke autoriteiten.

4 De Staten die Partij zijn nemen alle passende maatregelen om het fysieke, cognitieve en psychologische herstel, de rehabilitatie en de terugkeer in de maatschappij van personen met een handicap die het slachtoffer zijn van enige vorm van uitbuiting, geweld of misbruik te bevorderen, waaronder door middel van het verschaffen van dienstverlening op het gebied van bescherming. Het herstel en de terugkeer dienen plaats te vinden in een omgeving die bevorderlijk is voor de gezondheid, het welzijn, het zelfrespect, de waardigheid en autonomie van de persoon en houden rekening met sekse- en leeftijd-specifieke behoeften.

5 De Staten die Partij zijn implementeren doeltreffende wetgeving en doeltreffend beleid, met inbegrip van wetgeving en beleid, specifiek gericht op vrouwen en kinderen, om te waarborgen dat gevallen van uitbuiting, geweld en misbruik van personen met een handicap worden geïdentificeerd en onderzocht en, indien daartoe aanleiding bestaat, waar aangewezen, strafrechtelijk worden vervolgd.

Inventarisatie:

- Onderzoek⁶⁶ uit 2011 meldt dat in Nederland 61% van vrouwen met een verstandelijke beperking zegt dat ze ooit slachtoffer waren van (seksueel) geweld binnen een zorginstelling en 13% van hen had dit geweld meegemaakt in het jaar voorafgaand aan het onderzoek. Onderzoek van Inclusion Europe⁶⁷ uit 2018 somt meer gegevens uit recente onderzoeken op: een kleinschalig onderzoek waarin jongeren wonend in een instelling werden geïnterviewd meldde dat 26% van de jongens en 65% van de meisjes seksueel geweld hebben meegemaakt. In een andere studie onder jongeren meldde 41% van de meisjes seksuele

⁶⁶ van Berlo, W.; de Haas, S.; van Oosten, N.; van Dijk, L.; Brants, L.; Tonnon, S.; Storms, O Beperkt Weerbaar. een onderzoek naar seksueel geweld bij mensen met een lichamelijke, zintuiglijke of verstandelijke beperking 2011 Rutgers WPF en MOVISIE

⁶⁷ J. Holla Inclusie Nederland, Inclusion Europe 2018. Life after Violence! Results of a study on how women with intellectual disabilities cope with institutional violence. Pagina 43,44

<http://www.inclusienederland.nl/inclusienederland/images/document/lifeafterviolencefebr2019.pdf>

intimidatie en 38% ongewenst fysiek contact. Een onderzoek onder jeugdzorginstellingen⁶⁸ meldt dat per 1000 gevallen van seksueel misbruik 9,7 jongeren een verstandelijke beperking hebben.

- Inclusion Europe/Inclusie Nederland hield interviews met vrouwen met een verstandelijke beperking over allerlei vormen van geweld (seksueel geweld, uitbuiting en verwaarlozing door zorgbegeleiders) op hen hadden. De vrouwen meldden dat het geweld grote invloed op hen heeft gehad. Ze voelden zich onveilig, ook binnen de zorginstellingen toen ze daar woonden. Ze gaven aan dat geweld voortkwam uit de ongelijke machtsverhouding binnen zorginstellingen en vonden dat er te weinig naar hen wordt geluisterd. Vrouwen die de zorginstelling hadden verlaten leefden met de angst dat klagen over onveiligheid ertoe zou leiden dat ze zouden worden teruggestuurd naar een zorginstelling.⁶⁹
- Gemeenten zijn op basis van de Wet maatschappelijke Ondersteuning en de Jeugdwet verantwoordelijk voor preventie van huiselijk geweld, uitbuiting en mensenhandel en het bieden van ondersteuning aan mensen met of zonder een beperking die afhankelijk zijn van zorg. Onderzoek⁷⁰ uit 2018 in opdracht van het CRM, signaleert dat op rijks- en gemeenteniveau volgens stakeholders structurele aandacht ontbreekt voor sociale veiligheid van mensen met een beperking. Er is wel aandacht voor risico van seksueel geweld jegens mensen met een beperking maar in beleid wordt weer niet specifiek aandacht besteed aan op vrouwen met een beperking. In regeringsnotities over zorg voor mensen met een beperking zoals het programma Volwaardig leven wordt onvoldoende relatie gelegd met sociale veiligheidskwesties, volgens dit onderzoek.
- Kinderen die het slachtoffer zijn van seksueel geweld worden vaak in gesloten opvang geplaatst, in het bijzonder wanneer het slachtoffer een meisje is.⁷¹ Een aanzienlijk deel van de kinderen in gesloten opvang heeft een (lichte of matige) verstandelijke beperking.⁷² Op basis van deze onderzoeken concludeert het CRM dat veel kinderen met een verstandelijke beperking, en in het bijzonder meisjes, die het slachtoffer zijn van seksueel geweld, in gesloten opvang worden geplaatst.
- Mensen met een licht verstandelijke beperking zijn kwetsbaar voor mensenhandel en uitbuiting. Meisjes zijn vaker het slachtoffer van seksuele uitbuiting (zoals gedwongen prostitutie) dan jongens.⁷³ De regering en opvanghuizen besteden, zo rapporteert het College rechten van de Mens, meer aandacht aan de slachtoffers van mensenhandel en uitbuiting van mensen met een verstandelijke beperking. Professionals in het veld doen melding van een toename van het aantal mensen met een lichte verstandelijke beperking. Dit kan te maken

⁶⁸ Prevalentie Seksueel Misbruik in de Nederlandse Jeugdzorg in 2008-2010: Een Kwantitatieve Studie.

<http://www.leidenattachmentresearchprogram.eu/wordpress/content/prevalentie-seksueel-misbruik-in-de-nederlandsejeugdzorg>.

⁶⁹ Webpagina inclusie Nederland: Leven na Geweld: 'Mijn grootste angst is dat ik terug moet naar een instelling'. <http://www.inclusienederland.nl/inclusienederland/119-leven-na-geweld-mijn-grootste-angst-is-dat-ik-terug-moet-naar-een-instelling>

⁷⁰ Suna Dusak et al., Geweld tegen meisjes en vrouwen met een beperking. Invulling van mensenrechtelijke verplichtingen in Nederland: een inventarisatie, Amsterdam: Regioplan, 2018. <https://www.regioplan.nl/wp-content/uploads/2018/10/18068-Geweld-tegen-meisjes-en-vrouwen-met-een-beperking-Regioplan.pdf>

⁷¹ Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen, Slachtoffermonitor seksueel geweld tegen kinderen 2016. Den Haag: Nationaal Rapporteur, 2018, onderdeel 7.1.5.

⁷² M. Dirkse et al. Meisjes in JeugdzorgPlus, Een onderzoek naar genderverschillen in problematiek, behandelplan en genderspecifiek werken, Amsterdam: NCSR, 2018, p. 9.

⁷³ Nationaal Rapporteur Mensenhandel, Mensenhandel, Tiende rapportage van de nationaal rapporteur, Den Haag: Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen, 2017, p. 22-23.

hebben met grotere bewustwording. Een andere factor die wordt genoemd is dat zij vaker zelfstandig wonen, waardoor zij minder goed beschermd zijn tegen uitbuiting.⁷⁴

Nadere vragen ngo's:

- Zijn er aanvullingen?
- Hoe kan in een gedecentraliseerd beleidssysteem aandacht komen voor het feit dat mensen met een beperking vaker slachtoffer zijn van geweld in onze samenleving?

⁷⁴ Expertisecentrum mensenhandel & mensensmokkel, Slachtoffers van mensenhandel met een licht verstandelijke beperking (LVB), april 2018

Artikel 17. Bescherming van de persoonlijke integriteit

Verdragstekst

Elke persoon met een handicap heeft op voet van gelijkheid met anderen recht op eerbiediging van zijn lichamelijke en geestelijke integriteit.

Inventarisatie:

- In de Wet op de geneeskundige behandelingsovereenkomst (Wgbo) is vastgelegd dat patiënten goed geïnformeerd moeten worden over behandelingen en daarmee in moeten stemmen. Bij personen die vanwege een beperking minder of niet in staat zijn hun instemming te verlenen, kan een wettelijk vertegenwoordiger door de hulpverlener worden gehoord die in de plaats van de patient kan beslist. De wet legt vast dat in alle gevallen de hulpverlener moet proberen instemming te krijgen van de patient zelf, ook als er een wettelijk vertegenwoordiger is. Als de wilsonbekwame patiënt zich verzet mag de verrichting alleen worden uitgevoerd als deze kennelijk nodig is om ernstig nadeel te voorkomen.
- De donorwet bepaalt dat vanaf 2020 iedereen vanaf 18 jaar in principe donor is die vooraf geen bezwaar heeft vastgelegd in een donorregister. Voor mensen met een beperking die minder of niet in staat zijn hun wil te bepalen, is vastgelegd dat de wettelijk vertegenwoordiger een keuze mag vastleggen in het donorregister.

De wetsvoorstellen Wet verplichte ggz en Wet zorg en dwang die in 2020 van kracht worden regelen dat hulpverleners vrijheidsbeperkende en dwangmaatregelen binnen en buiten een zorginstelling om mogen toepassen, bijvoorbeeld bij mensen thuis. Het kan gaan om fixatie, gedwongen toedienen van medicatie, beperken van vrijheden zoals het ontvangen van bezoek, doorzoeken van de woning etcetera met het doel de veiligheid van de patient te waarborgen. Hoofdvoorwaarden worden in de wetten zelf aangegeven. Hoe hulpverleners precies te werk moeten gaan en hoe toezicht op hun handelen wordt uitgeoefend wordt uitgewerkt in aparte besluiten: het Besluit verplichte geestelijke gezondheidszorg (Bvggz) en het Besluit zorg en dwang psychogeriatrische en verstandelijk gehandicapte cliënten (Bzd).

- Het Landelijk Platform Psychische Gezondheid Mind⁷⁵ heeft gevraagd om aanvullingen op de ontwerpbesluiten. Volgens Mind moet worden vastgelegd dat de wens van de client en zijn familie centraal moet staan bij de vraag of gedwongen behandeling thuis plaatsvindt en moeten niet alleen waarborgen voor dwangzorg worden beschreven voor hulpverleners maar ook voor mantelzorgers.
- Omdat in 2016 dwangmaatregelen verder zijn toegenomen, vraagt Mind verplichte registratie van dwangzorg in instellingen en in de thuissituatie en wil Mind dat de verplichting tot registratie in de twee besluiten worden opgenomen. Ook eist Mind een meer actieve toezichthoudende rol van de Inspectie. Volgens Mind is de Inspectie nu zeer afwachtend en laat zorgaanbieders het toetsingskader rondom terugdringen van separeren en afzonderen zelf toetsen. Mind vreest dat de Inspectie geen enkel zicht krijgt op

⁷⁵ Reactie van Mind op het Besluit verplichte geestelijke gezondheidszorg (Bvggz) en het Besluit zorg en dwang psychogeriatrische en verstandelijk gehandicapte cliënten (Bzd).
<https://www.internetconsultatie.nl/gedwongen-zorg/reactie/39e22b39-6e71-4550-89f6-f1c1c8a89411>

dwangzorg in de thuissituatie. Mind vindt dat het Besluit moet regelen dat de Inspectie op individueel casusniveau onderzoek gaan doen als het gaat om misstanden rondom dwang.

- Het CRM heeft in een reactie op de ontwerpbesluiten⁷⁶ onder meer aangegeven dat fixatie en insluiting in de thuissituatie niet mogelijk zou moeten zijn, dat moet worden vastgelegd hoe de Inspectie voor de Volksgezondheid toezicht gaat houden en dat in de besluiten moet worden verduidelijkt hoe, in het licht van art. 2 EVRM en de jurisprudentie die het EHRM hierover heeft gewezen, bij overlijden van een patiënt op wie ambulante verplicht zorg is toegepast, het onderzoek naar de doodsoorzaak vorm krijgt.
- De organisatie van zorgaanbieders GGZ Nederland heeft in een reactie⁷⁷ op de ontwerpbesluiten de regering gevraagd fixatie als mogelijke dwangmaatregel ook in de thuissituatie toe te staan.
- De stichting Raad op Maat⁷⁸ waarschuwt dat patiënten heel kwetsbaar worden bij de introductie van de mogelijkheid van fixatie en separatie thuis en vraagt om aanvullende voorwaarden zoals de voorwaarde dat altijd twee hulpverleners aanwezig blijven en een verplichte melding bij clientvertrouwenpersonen.

Nadere vragen ngo's:

- Zijn er aanvullingen?
- Is het juist dat een wettelijk vertegenwoordiger mag bepalen voor iemand met een beperking hoe hij in het donorregister staat.
- Is bescherming van de persoonlijke integriteit voldoende gewaarborgd in de komende nieuwe wetgeving?

⁷⁶ <https://www.internetconsultatie.nl/gedwongen Zorg/reactie/560d5d87-cdaf-4cbd-a303-731166ef2a85>

⁷⁷ <https://www.internetconsultatie.nl/gedwongen Zorg/reactie/2596d895-46bf-4b1e-ad36-de3b49fc0404>

⁷⁸ Raad op Maat, organisatie voor ondersteunen zeggenschap mensen met een beperking.

<https://www.internetconsultatie.nl/gedwongen Zorg/reactie/d0418d27-861d-4903-8848-efd9f39ad079>

Artikel 18. Vrijheid van verplaatsing en nationaliteit

Tekst verdrag:

1. De Staten die Partij zijn erkennen het recht van personen met een handicap, op voet van gelijkheid met anderen, zich vrijelijk te verplaatsen, vrijelijk hun verblijfplaats te kiezen en het recht op een nationaliteit, onder andere door te waarborgen dat personen met een handicap:
 - a. het recht hebben een nationaliteit te verwerven en daarvan te veranderen en dat hun nationaliteit hen niet op willekeurige gronden of op grond van hun handicap wordt ontnomen;
 - b. niet op grond van hun handicap beroofd worden van de mogelijkheid om documenten inzake hun nationaliteit of identiteit te verwerven, bezitten en gebruiken, of om gebruik te maken van procedures dienaangaande, zoals immigratieprocedures die nodig kunnen zijn om de uitoefening van het recht zich vrijelijk te verplaatsen, te faciliteren;
 - c. vrij zijn welk land ook, met inbegrip van het eigen land, te verlaten;
 - d. niet willekeurig of op grond van hun handicap het recht wordt onthouden hun eigen land binnen te komen.
2. Kinderen met een handicap worden onverwijld na hun geboorte ingeschreven en hebben vanaf hun geboorte recht op een naam, het recht een nationaliteit te verwerven en, voor zover mogelijk, het recht hun ouders te kennen en door hen te worden verzorgd.

Inventarisatie:

- De Regering vermeldt in haar eerste rapportage alleen dat er geen directe onderscheid wordt bij zaken die nationaliteit betreffen
- Het CRM legt goed uit dat kinderen met een beperking lijden in asielcentra door gebrek aan ruimte en behandeling⁷⁹ en er is ook een gebrek aan gebarentolken voor dove asielzoekers.
- De Europese Opvangrichtlijn⁸⁰ verplicht landen om bescherming te bieden in de opvang van kwetsbare groepen, onder wie mensen met een beperking. De vraag is of Nederland zich aan deze verplichtingen houdt.

Vragen ngo's:

- Hoe worden mensen en kinderen met een handicap in asielprocedures behandeld?
- Houdt Nederland zich aan de verplichtingen uit de Europese opvangrichtlijn?
- Zijn er aanvullingen?

⁷⁹ Met verwijzing naar RTL onderzoek in 2017, op website geplaatst op 10 april 2018: link

⁸⁰ 2013/33/EU, in werking getreden op 17 juli 2015 in een wijziging van de Vreemdelingenwet 2000, zie https://www.eerstekamer.nl/wetsvoorstel/34088_implementatie_opvang_en; https://www.eerstekamer.nl/behandeling/20150717/publicatie_inwerkingtreding/document3/f=/vjvnb7c5zmxh.pdf

Artikel 19. Zelfstandig wonen en deel uitmaken van de maatschappij

Tekst verdrag:

De Staten die Partij zijn bij dit Verdrag erkennen het gelijke recht van alle personen met een handicap om in de maatschappij te wonen met dezelfde keuzemogelijkheden als anderen en nemen doeltreffende en passende maatregelen om het personen met een handicap gemakkelijker te maken dit recht ten volle te genieten en volledig deel uit te maken van, en te participeren in de maatschappij, onder meer door te waarborgen dat:

- a. personen met een handicap de kans hebben, op voet van gelijkheid met anderen, vrijelijk hun verblijfplaats te kiezen, alsmede waar en met wie zij leven, en niet verplicht zijn te leven in een bepaalde leefregeling;
- b. personen met een handicap toegang hebben tot een reeks van thuis, residentiële en andere maatschappij-ondersteunende diensten, waaronder persoonlijke assistentie, noodzakelijk om het wonen en de opname in de maatschappij te ondersteunen en isolatie of uitsluiting uit de maatschappij te voorkomen;
- c. de maatschappijdiensten en –faciliteiten voor het algemene publiek op voet van gelijkheid beschikbaar zijn voor personen met een handicap en beantwoorden aan hun behoeften.

Inventarisatie:

Ondersteuning thuis

- Mensen met een beperking zijn vrij woonplaats en woning te kiezen.⁸¹ Een tekort aan betaalbare en toegankelijke huurwoningen hinderen mensen met een beperking bij het realiseren van een zelfstandig leven in een eigen huis.⁸²
- De Wet Maatschappelijke Ondersteuning WMO legt gemeenten de plicht op inwoners met een beperking zodanige ondersteuning te bieden dat ze kunnen participeren in de samenleving en indien nodig thuis zorg krijgen. Ondersteuning kan de vorm krijgen van begeleiding thuis, begeleiding in vrije tijd of op school. Ook zijn er mogelijkheden voor aangepast vervoer en aanpassingen in de woning. Onderzoek toont aan dat een kwart van hulpvragers, vooral mensen met een verstandelijke beperking en psychische problemen grote moeite hebben met de aanvraagprocedures bij gemeenten.⁸³
- Mensen met ernstiger beperkingen die intensiever zorg en ondersteuning nodig hebben, krijgen dat niet thuis via de gemeente maar in een zorginstelling. De landelijke overheid bepaalt⁸⁴ via zorgverzekeraars de financiering van instellingszorg.

⁸¹ Er is een uitzondering: De Wet bijzondere maatregelen grootstedelijke problematiek regelt dat een gemeente gebieden mag aanwijzen waar personen die zes jaar lang geen inkomen uit arbeid hadden huisvesting kan worden geweigerd. De helft van personen met een beperking heeft geen betaald werk en wordt daardoor zwaarder getroffen door de maatregel.

⁸² Sociaal en Cultureel Planbureau, Veranderde zorg en ondersteuning voor mensen met een beperking. Landelijke evaluatie van de Hervorming Langdurige Zorg, Den Haag: SCP, 2018, p. 28.

⁸³ Sociaal en Cultureel Planbureau, Veranderde zorg en ondersteuning voor mensen met een beperking. Landelijke evaluatie van de Hervorming Langdurige Zorg, 2018, p. 14.

⁸⁴ Via de Wet langdurige Zorg en de Zorgverzekeringswet

- Er is geen algemeen deinstitutionaliseringbeleid geformuleerd. Vanaf 2015 zijn, om de kosten van institutionele zorg te verminderen toelatingscriteria voor zorginstellingen wel aangescherpt. Er is geen kwantitatieve doelstelling geformuleerd om het aantal mensen dat in zorginstellingen woont, te verminderen en hen te ondersteunen bij een zelfstandiger leven in een eigen woning.

Aantallen mensen dat in instellingen woont

- Het aantal mensen met een beperking dat in zorginstellingen woont is te schatten op basis van het aantal mensen dat zorg toegewezen krijgt op grond van Wet langdurige Zorg, Zorgverzekeringswet, en de Wet op de Jeugdzorg. Het aantal mensen⁸⁵ dat zorg kreeg op basis van de Wet Langdurige Zorg was in 2017 295.115 mensen⁸⁶. Van de 295.115 mensen in de WLZ zijn 95.000 personen jonger dan 65 jaar. De meesten in deze groep jongeren hebben een verstandelijke beperking; 84.135 personen. Overigen hebben een lichamelijke beperking, 6535, en een psychische beperking; 4430.
- De vereniging van zorgaanbieders voor gehandicaptenzorg VGN⁸⁷ houdt een registratie bij van mensen die in zorginstellingen van hun leden wonen. Volgens deze registratie wonen 87.650 mensen in gehandicapteninstellingen (onder wie 3200 kinderen⁸⁸). Van het totaal aantal bewoners in VGN-instellingen hebben 75.750 een verstandelijke beperking, 2400 een zintuiglijke beperking en 9500 een lichamelijke beperking.
- Mensen met psychische beperkingen komen grotendeels niet in aanmerking voor WLZ-zorg maar wonen in psychiatrische ziekenhuizen of psychiatrische instellingen, betaald uit de Zorgverzekeringswet. Volgens een schatting uit 2013⁸⁹ krijgen 45.000 mensen langdurige residentiele psychiatrische zorg.
- Het totaal aantal kinderen dat instellingszorg krijgt was in 2017 46.185 kinderen⁹⁰. Het gaat hierbij niet alleen om kinderen met een beperking (naar schatting ruim 10.000), ook om kinderen in pleegzorg en kinderen die misdrijven pleegden of ernstige gedragsproblemen vertonen.
- Mensen die in aanmerking komen voor WLZ-zorg mogen onder voorwaarden kiezen voor een persoonsgebonden budget en dan alle zorg zelf regelen of voor een “volledig pakket thuis” (waarbij een zorgaanbieder zorg in iemands privewoning levert). Van alle volwassenen in de WLZ-zorg kiest 7,7% voor een PGB en 4,8% voor een volledig pakket thuis. De hoogte van persoonsgebonden budgetten is gebaseerd op de normen voor groepszorg. Het effect is dat een standaard budget financieel ontoereikend kan zijn om zorg thuis te verlenen. Niettemin

⁸⁵ Het Centraal Bureau voor de Statistiek CBS <https://www.cbs.nl/en-gb/about-us/organisation> levert deze cijfers en levert ze ook aan voor internationale bronnen zoals OECD 2018, Long-Term Care Resources and Utilisation: Beds in nursing and residential care facilities / Long-term care recipients - <https://stats.oecd.org/Index.aspx?QueryId=30142>

⁸⁶ Statistics Netherlands CBS: Gebruik bijdrageplichtige Wlz-zorg; leveringsvorm, zzp, regio <https://mlzstatline.cbs.nl/Statweb/publication/?DM=SLNL&PA=40055NED&D1=0&D2=0&D3=0,10-12&D4=a&D5=0-2,13,44&D6=0&D7=l&HDR=G5,G1,G2,G3,T,G6&STB=G4&VW=T>

⁸⁷ Webpage VGN, Vereniging Gehandicapteninstellingen <https://www.vgn.nl/feitenencijfers>

⁸⁸ Schatting voor 2018 door een woordvoerder van de VGN.

⁸⁹ Sectorrapport ggz 2013. Feiten en cijfers over een sector in beweging, (sector report mental health 2013, facts and figures on a developing sector. Page 49. 2015 <https://www.ggznederland.nl/uploads/assets/GGZ1508-01%20Sectorrapport-2013-1.pdf>

⁹⁰ Jongeren met jeugdzorgcombinaties in natura; kenmerken, regio, 2015-2017 <https://statline.cbs.nl/Statweb/publication/?DM=SLNL&PA=82965ned&D1=a&D2=0,3-6&D3=0&D4=l&HDR=G3,G2,G1&STB=T&VW=T>

hebben persoonsgebonden budgetten het mogelijk gemaakt voor veel mensen om zorg thuis te organiseren.

- Als alle groepen bij elkaar worden opgeteld dan kan het totaal aantal mensen dat vanwege een beperking of chronische ziekte in een instelling verblijft en geen gebruik maakt van een PGB of Volledig pakket thuis, geschat worden op ruim 300.000.⁹¹ De belangrijkste groepen daarin zijn: ouderen (65+) in verzorgings- en verpleeghuizen (rond 170.000); mensen met een verstandelijke beperking (ruim 75.000) en mensen met psychische beperkingen (45.000). Het aantal kinderen met een beperking verblijvend in een instelling kan worden geschat op 10.000 tot 13.000.

Zeggenschap en regie

- Zorgaanbieders zijn vrij om te kiezen hoe ze de zorg inrichten. Ze kunnen op instellingsterreinen groepswooningen aanbieden waar zorg wordt verleend aan groepen van 10 tot 30 personen die ieder een slaapkamer hebben en een woonkamer delen. Zorg kan ook worden aangeboden in kleinere zorgwoningen, of groepswooningen buiten een instellingsterrein. De financiering van instellingszorg is afgestemd op het idee dat mensen binnen een instelling in groepen samenwonen opdat ze zorgbegeleiders delen.
- Er is geen wettelijk recht op ondersteuning in de thuissituatie of persoonlijke assistentie. Een gemeente mag WMO-zorg weigeren indien een betrokkene in aanmerking komt voor WLZ-zorg. Binnen de WLZ zijn wel mogelijkheden maar geen wettelijk recht op ondersteuning thuis.
- Er is geen omvattende studie bekend naar de leefomstandigheden van mensen met een beperking in zorginstellingen.
- Mensen die in kleinere groepswooningen leven hebben niet perse meer zeggenschap en keuzemogelijkheden in hun leven. Een onderzoek⁹² onder bewoners van 14 groepswooningen van 5 zorgaanbieders liet zien dat geen van de bewoners zelf de woning had mogen uitkiezen en dat ze geen enkele invloed hadden op de vraag wie er bij kwam wonen.
- Het CRM monitort ontwikkelingen rond recht op zelfstandig leven. Volgens de monitor had in 2016 41% van de mensen met een lichte tot matige verstandelijke beperking en 6% van de mensen met een ernstige psychische beperking niet gekozen waar zij wilden wonen.⁹³

Nadere vragen ngo's:

- Zijn er aanvullingen
- Wat zijn de grootste knelpunten die mensen ervaren om zelfstandig te wonen?
- Wat zijn de grootste knelpunten om ook daadwerkelijk deel uit te maken van de samenleving?
- Is het PGB nog steeds het belangrijkste instrument om zelfstandig leven mogelijk te maken voor mensen met een beperking?

⁹¹ Living independently and being included in the community, Country report Netherlands 2019.

<https://www.disability-europe.net/theme/independent-living>

⁹² Zwan, Anna van der en Eline Noorman (2010), *Samen werken aan een goed leven. Eindrapport Project Zeggenschap. (Working together to a good life. Finale report project Self-determination)* Utrecht, Perspectief (www.perspectief.org)

⁹³ College voor de Rechten van de Mens, *Inzicht in inclusie II: Utrecht, 2018.*

Artikel 20. Persoonlijke mobiliteit

Tekst verdrag:

De Staten die Partij zijn nemen alle effectieve maatregelen om de persoonlijke mobiliteit van personen met een handicap met de grootst mogelijke mate van zelfstandigheid te waarborgen onder meer door:

- a. de persoonlijke mobiliteit van personen met een handicap te faciliteren op de wijze en op het tijdstip van hun keuze en tegen een betaalbare prijs;
- b. de toegang voor personen met een handicap tot hoogwaardige mobiliteitshulpmiddelen, -instrumenten, ondersteunende technologieën en vormen van assistentie en bemiddeling door mensen te faciliteren, onder meer door deze beschikbaar te maken tegen een betaalbare prijs;
- c. personen met een handicap en gespecialiseerd personeel dat met personen met een handicap werkt, training in mobiliteitsvaardigheden te verschaffen;
- d. instellingen die mobiliteitshulpmiddelen, -instrumenten en ondersteunende technologieën produceren, aan te moedigen rekening te houden met alle aspecten van mobiliteit voor personen met een handicap.

Inventarisatie:

- Het CRM meldt in het onafhankelijk rapport dat zolang openbaar vervoer niet 100% toegankelijk is, doelgroepenvervoer nodig is om de persoonlijke mobiliteit te garanderen. Doelgroepenvervoer, dat doorgaans plaatsvindt in opdracht en op kosten van de gemeenten, voldoet niet altijd aan de verplichte standaarden. Mensen met een beperking ervaren dat deze vorm van vervoer niet altijd op tijd aankomt, wat leidt tot te laat verschijnen op school, werk of afspraken.
- Een ander probleem bestaat erin dat sommige gemeenten weigeren om vervoer te regelen naar een school waar een kind met een beperking heen wil gaan. Zij verzorgen alleen vervoer naar de school die het dichtst gelegen is bij de woning van het kind. Om te voldoen aan artikel 20 van het VN-verdrag, dienen gemeenten rekening te houden met de rechten van mensen met een beperking in hun vervoerssysteem. Bijvoorbeeld door kwaliteit en de betrokkenheid van mensen met een beperking als criteria op te nemen in aanbestedingen voor doelgroepenvervoer.
- In bepaalde landelijke delen van Nederland is het openbaar vervoer vervangen door buurtbussen die door vrijwilligers worden bestuurd. Deze bussen zijn niet geschikt voor mensen in een rolstoel. Dit betekent dat zij gedwongen worden gebruik te maken van doelgroepenvervoer. Dit leidt tot ongelijke toegang tot buurtbussen. Artikel 20, onder a, van het VN-verdrag handicap bepaalt dat Verdragsstaten de persoonlijke mobiliteit van mensen met een beperking op de wijze van hun keuze dienen te faciliteren.

Nadere vragen ngo's:

- Is er na de decentralisatie van wetgeving in sociaal domein voldoende mogelijkheid om persoonlijke mobiliteit te realiseren?
- Bieden gemeenten en UWV voldoende mogelijkheden?
- Wat zijn de grootste knelpunten?

Artikel 21. Vrijheid van mening en meningsuiting en toegang tot informatie

Tekst verdrag:

De Staten die Partij zijn nemen alle passende maatregelen om te waarborgen dat personen met een handicap het recht op vrijheid van mening en meningsuiting kunnen uitoefenen, met inbegrip van de vrijheid om op voet van gelijkheid met anderen informatie en denkbeelden te vergaren, te ontvangen en te verstrekken middels elk communicatiemiddel van hun keuze, zoals omschreven in artikel 2 van dit Verdrag, onder meer door:

- a. personen met een handicap tijdig en zonder extra kosten voor het publiek bedoelde informatie te verschaffen in toegankelijke vormen en technologieën, geschikt voor de verschillende soorten handicaps;
- b. het aanvaarden en faciliteren van het gebruik van gebarentalen, braille, ondersteunende communicatie en alternatieve vormen van communicatie en alle andere toegankelijke middelen, communicatiemogelijkheden en –formats naar keuze van personen met een handicap in officiële contacten;
- c. private instellingen die diensten verlenen aan het publiek, ook via het internet, aan te sporen informatie en diensten ook in voor personen met een handicap toegankelijke en bruikbare vorm te verlenen;
- d. de massamedia, met inbegrip van informatieverstrekkers via het internet, aan te moedigen hun diensten toegankelijk te maken voor personen met een handicap;
- e. het gebruik van gebarentalen te erkennen en te bevorderen.

Inventarisatie:

- Een wetsvoorstel om Nederlands gebarentaal (NGT) als officiële taal te erkennen is ingediend in de TK in oktober 2016, maar daar blijft het hangen.⁹⁴ De dovensgemeenschap vraagt waarom het voorstel niet verder behandeld wordt.⁹⁵ Een notitie om erkenning van NGT is gestuurd naar Minister Ollongren van Binnenlandse Zaken en beschrijft dat de dovensgemeenschap al 20 jaar pleit voor erkenning van NGT.⁹⁶
- Bij Meldpunt toegankelijke verkiezingen 2019 van CRM zijn 188 meldingen gemaakt; waaronder meldingen van mensen die aangeven niet goed te zijn geïnformeerd door stembureaumedewerkers.⁹⁷
- Internet is nog lang niet toegankelijk voor mensen met een verstandelijke beperking.
- Televisie is nog lang niet toegankelijk voor mensen met auditieve of zichtbeperkingen. Zie artikel 9 voor uitgebreider melding.

⁹⁴ <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/dossier/34562>, de wetsvoortel zelf: Kamerstukken 11, 2016-2017, 34562, nr. 2

⁹⁵ Nemokennislink, oktober 2018, <https://www.nemokennislink.nl/publicaties/erkenning-van-onze-taal-betekent-voor-ons-volledig-burgerschap/>

⁹⁶ <https://www.dovenschap.nl/wp-content/uploads/2019/03/20181018-Notitie-erkenning-NGT.pdf>

⁹⁷ Brief dd 18-04-19 van CRM naar Minister Ollogren van BZ en KR's: <file:///C:/Users/Gebruiker/Downloads/0033-19%20Websitebrief.%20Min%20Ollongren%20Min%20BZK%20Meldpunt%20toegankelijke%20verki...pdf>

- Beperkte aanbod van televisieprogramma's in een format dat toegankelijk is voor mensen met een visuele beperking, alsmede over het feit dat de NPO deze dienst nog altijd niet structureel aanbiedt. Bovendien is er momenteel geen wetgeving over audiodescriptie in Nederland. Ook is het aantal programma's met een tolk gebarentaal en ondertitels beperkt.⁹⁸

⁹⁸ [file:///C:/Users/Gebruiker/Downloads/Rapport%20VN-verdrag%20handicap%202018_NED%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Gebruiker/Downloads/Rapport%20VN-verdrag%20handicap%202018_NED%20(1).pdf)

Artikel 22. Eerbiediging van de privacy

Tekst verdrag:

1. Geen enkele persoon met een handicap, ongeacht zijn of haar woonplaats of woonsituatie, zal worden blootgesteld aan willekeurige of onrechtmatige inmenging in zijn of haar privéleven, gezinsleven, woning of correspondentie, of andere vormen van communicatie, of aan onrechtmatige aantasting van zijn of haar eer en reputatie. Personen met een handicap hebben recht op wettelijke bescherming tegen dergelijke vormen van inmenging of aantasting.
2. De Staten die Partij zijn beschermen de privacy van personen met een handicap met betrekking tot persoonsgegevens en informatie omtrent hun gezondheid en revalidatie op voet van gelijkheid met anderen.

Inventarisatie:

- Regering wijst naar de privacy bescherming van persoonlijke gegevens omtrent de gezondheid. Wijst naar art. 22 & 30 van de Uitvoeringswet AVG dat 'actieve toestemming' vereist bij het inzien en delen van gegevens.
- CRM wijst op de gevaren voor mensen met een beperking die onder druk gezet kunnen worden om een heel medische dossier te overhandigen zonder dat dat nodig is (disproportioneel), uit angst anders niet behandeld te worden. CRM vraagt wat de overheid doet om mensen met een beperking tegen dit soort druk te weren.
- De vraag over privacy bescherming heeft te maken met bescherming van gegevens, zoals de CRM het ziet, maar ook met privacy in de privésfeer die bij medisch handelen er bij komt kijken, maar ook tegen inbreuk in de eigen leefruimte, zoals bij verblijf in een zorginstelling.
- Domotica (technische hulpmiddelen) worden ingezet om toezicht op mensen op afstand te doen. Dit kan de vrijheid van mensen vergroten, maar is ook een inbreuk op de privacy van de persoon die onder toezicht op afstand wordt gehouden.⁹⁹

Nader vragen ngo's:

- Wordt privacy bescherming van persoonsgegevens zoals in een medische dossier ervaren als problematisch? Wat kan hier aan gedaan worden?
- Over het gebruik van domotica in zorginstellingen en kleinschalige woonvormen – wordt toezicht op afstand ervaren als inbreuk op privacy? Wat is nodig om privacy beter te beschermen?

⁹⁹ De overheid waarschuwt hiervoor:

Vilans heeft in een bundel over alternatieven voor vrijheidsbeperkingen een waarschuwing opgenomen over de privacy inbreuk hiervan.

Artikel 23. Eerbiediging voor de woning en gezinsleven

Tekst verdrag:

1. De Staten die Partij zijn nemen doeltreffende en passende maatregelen om discriminatie van personen met een handicap uit te bannen op het gebied van huwelijk, gezinsleven, ouderschap en relaties op voet van gelijkheid met anderen, teneinde te waarborgen dat:
 - a. het recht van alle personen met een handicap van huwbare leeftijd om in vrijheid en met volledige instemming van de beide partners in het huwelijk te treden en een gezin te stichten, wordt erkend;
 - b. de rechten van personen met een handicap om in vrijheid en bewust te beslissen over het gewenste aantal kinderen en geboortespreiding en op toegang tot leeftijdsrelevante informatie, voorlichting over reproductieve gezondheid en geboorteplanning worden erkend en dat zij worden voorzien van de noodzakelijke middelen om deze rechten te kunnen uitoefenen; c. personen met een handicap, met inbegrip van kinderen, op voet van gelijkheid met anderen hun vruchtbaarheid behouden.
2. De Staten die Partij zijn waarborgen de rechten en verantwoordelijkheden van personen met een handicap, met betrekking tot de voogdij, curatele, zaakwaarneming, adoptie van kinderen of soortgelijke instituties, indien deze begrippen voorkomen in de nationale wetgeving; in alle gevallen dienen de belangen van het kind voorop te staan. De Staten die Partij zijn verlenen passende hulp aan personen met een handicap bij het verrichten van hun verantwoordelijkheden op het gebied van de verzorging en opvoeding van hun kinderen.
3. De Staten die Partij zijn waarborgen dat kinderen met een handicap gelijke rechten hebben op het gebied van het familieleven. Teneinde deze rechten te realiseren en te voorkomen dat kinderen met een handicap worden verborgen, verstoten, verwaarloosd of buitengesloten, verplichten de Staten die Partij zijn zich tijdige en uitvoerige informatie, diensten en ondersteuning te bieden aan kinderen met een handicap en hun families.
4. De Staten die Partij zijn waarborgen dat een kind niet tegen zijn wil of die van de ouders van hen wordt gescheiden, tenzij de bevoegde autoriteiten, onderworpen aan rechterlijke toetsing, in overeenstemming met de toepasselijke wet en procedures bepalen dat zulks noodzakelijk is in het belang van het kind. In geen geval zal een kind van zijn ouders worden gescheiden op grond van een handicap van het kind of die van een of beide ouders.
5. De Staten die Partij zijn stellen alles in het werk om, indien de naaste familieleden niet in staat zijn voor een kind met een handicap te zorgen, alternatieve zorg te bewerkstelligen binnen de ruimere familiekring en bij ontbreken daarvan in een gezinsvervangend verband binnen de gemeenschap.

Inventarisatie:

- De regering heeft hierover bij ratificatie een interpretatieve verklaring gemaakt: bij artikel 23, eerste lid, onderdeel b verklaart de staat dat het belang van het kind altijd voorop staat.
- Het College Rechten van de Mens heeft een krachtig pleidooi gehouden voor het intrekken van deze verklaring, op grond van tegenstrijdigheid met de reproductieve rechten van iedereen. "De suggestie wordt gewekt dat in het belang van het (onverwekte) kind een uitzondering mogelijk is op de rechten uit artikel 23, eerste lid, onderdeel b. Hiermee wordt (on)verantwoord ouderschap verbonden aan het hebben van een (verstandelijke) beperking

en wordt ingrijpen in het belang van het (onverwekte) kind gerechtvaardigd. Het College stelt dat dit in strijd is met het verdrag”.¹⁰⁰

- De uitkeringsregels voor gehuwde stellen leiden vaker tot een verlaging van besteedbaar inkomen. Dit treft mensen met een beperking en ondersteuningsbehoefte zwaarder dan mensen zonder beperking omdat ze vaker afhankelijk zijn van uitkeringen en inzet van zorg en ondersteuning en de verplichte eigen bijdrage voor zorg afhankelijk zijn van de hoogte van het gezinsinkomen.¹⁰¹ Een treffend citaat: “Mijn man betaalt voor mij een hoge eigen bijdrage Wet langdurige zorg. Ruim 700 euro per maand. Dit voelt heel ongelijkwaardig en zorgt ervoor dat we niet kunnen sparen voor de kinderen. Ik ben 36 en mijn man nog geen 40. Mijn lichamelijke handicap is blijvend en ik zal nooit zonder zorg kunnen.”

Nadere vragen ngo's:

- Zijn er aanvullingen?
- Zijn er voorbeelden van gedwongen sterilisatie en van het van ouderlijk gezag bij volwassenen met een beperking.
- Zijn er andere knelpunten bekend?
- Wat is een oplossing voor geconstateerde knelpunten?

¹⁰⁰ [file:///C:/Users/Gebruiker/Downloads/Rapport%20VN-verdrag%20handicap%202018_NED%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Gebruiker/Downloads/Rapport%20VN-verdrag%20handicap%202018_NED%20(1).pdf), p. 30

¹⁰¹ <https://iederin.nl/nieuws/18188/mensen-met-een-beperking-betalen-hoge-prijs-voor-liefde/>

Artikel 24. Onderwijs

Tekst verdrag:

1. De Staten die Partij zijn erkennen het recht van personen met een handicap op onderwijs. Teneinde dit recht zonder discriminatie en op basis van gelijke kansen te verwezenlijken, waarborgen Staten die Partij zijn een inclusief onderwijssysteem op alle niveaus en voorzieningen voor een leven lang leren en wel met de volgende doelen:
 - a. de volledige ontwikkeling van het menselijk potentieel en het gevoel van waardigheid en eigenwaarde en de versterking van de eerbiediging van mensenrechten, fundamentele vrijheden en de menselijke diversiteit;
 - b. de optimale ontwikkeling door personen met een handicap van hun persoonlijkheid, talenten en creativiteit, alsmede hun mentale en fysieke mogelijkheden, naar staat van vermogen;
 - c. het in staat stellen van personen met een handicap om effectief te participeren in een vrije maatschappij.
2. Bij de verwezenlijking van dit recht waarborgen de Staten die Partij zijn dat:
 - a. personen met een handicap niet op grond van hun handicap worden uitgesloten van het algemene onderwijssysteem, en dat kinderen met een handicap niet op grond van hun handicap worden uitgesloten van gratis en verplicht basisonderwijs of van het voortgezet onderwijs;
 - b. personen met een handicap toegang hebben tot inclusief, hoogwaardig en gratis basisonderwijs en tot voortgezet onderwijs en wel op basis van gelijkheid met anderen in de gemeenschap waarin zij leven;
 - c. redelijke aanpassingen worden verschaft naar gelang de behoefte van de persoon in kwestie;
 - d. personen met een handicap, binnen het algemene onderwijssysteem, de ondersteuning ontvangen die zij nodig hebben om effectieve deelname aan het onderwijs te faciliteren;
 - e. doeltreffende, op het individu toegesneden, ondersteunende maatregelen worden genomen in omgevingen waarin de cognitieve en sociale ontwikkeling wordt geoptimaliseerd, overeenkomstig het doel van onderwijs waarbij niemand wordt uitgesloten.
3. De Staten die Partij zijn stellen personen met een handicap in staat praktische en sociale vaardigheden op te doen, teneinde hun volledige deelname aan het onderwijs en als leden van de gemeenschap op voet van gelijkheid te faciliteren. Daartoe nemen de Staten die Partij zijn passende maatregelen, waaronder:
 - a. het faciliteren van het leren van braille, alternatieve schrijfwijzen, het gebruik van ondersteunende en alternatieve communicatiemethoden, -middelen en -vormen, alsmede het opdoen van vaardigheden op het gebied van oriëntatie en mobiliteit en het faciliteren van ondersteuning en begeleiding door lotgenoten;
 - b. het leren van gebarentaal faciliteren en de taalkundige identiteit van de gemeenschap van doven bevorderen;
 - c. waarborgen dat het onderwijs voor personen, en in het bijzonder voor kinderen, die blind, doof of doofblind zijn, plaatsvindt in de talen en met de communicatiemethoden en -middelen die het meest geschikt zijn voor de desbetreffende persoon en in een omgeving waarin hun cognitieve en sociale ontwikkeling worden geoptimaliseerd.

4. Teneinde te helpen waarborgen dat dit recht verwezenlijkt kan worden, nemen de Staten die Partij zijn passende maatregelen om leerkrachten aan te stellen, met inbegrip van leerkrachten met een handicap, die zijn opgeleid voor gebarentaal en/of braille, en leidinggevenden en medewerkers op te leiden die op alle niveaus van het onderwijs werkzaam zijn. Bij deze opleiding moeten de studenten worden getraind in het omgaan met personen met een handicap en het gebruik van de desbetreffende ondersteunende communicatie en andere methoden, middelen en vormen van en voor communicatie, onderwijstechnieken en materialen om personen met een handicap te ondersteunen.
5. De Staten die Partij zijn waarborgen dat personen met een handicap, zonder discriminatie en op voet van gelijkheid met anderen, toegang verkrijgen tot algemeen universitair en hoger beroepsonderwijs, beroepsonderwijs, volwasseneneducatie en een leven lang leren. Daartoe waarborgen de Staten die Partij zijn dat redelijke aanpassingen worden verschaft aan personen met een handicap.

Inventarisatie:

Geen doelstelling/geen resultaat

- Er is geen doelstelling om tot een inclusief onderwijssysteem te komen opgenomen in de wet en ook niet in het Implementatieplan. De regering stelt dat inclusief onderwijs niet voor alle kinderen met een beperking mogelijk is. De regering wil wel, via passend onderwijswetgeving, zoveel mogelijk kinderen met een beperking in het reguliere onderwijs opvangen, het beroep op speciaal onderwijs verminderen en het aantal kinderen dat vanwege een beperking geen onderwijs volgt te verminderen. Passend onderwijs leidt echter niet tot grotere deelname in het reguliere onderwijs, niet tot minder thuiszitters en niet tot een daling van speciaal onderwijs¹⁰². De Onderwijs Inspectie ziet nog geen beweging naar inclusief onderwijs.¹⁰³
- Wij zien uit de cijfers en uit verhalen dat steeds meer jongeren met een verstandelijk beperking niet langer onderwijs mogen ontvangen na hun 18de verjaardag.¹⁰⁴
- Het aantal thuiszitters en vrijstellingen van de Leerplichtwet blijft stijgen¹⁰⁵, ondanks de inspanningen van meerdere partijen om die cijfers terug te brengen.
- Indicatoren voor implementatie van artikel 24 zijn ontwikkeld in opdracht van het CRM door CBS en Nivel.¹⁰⁶ Een conclusie over de mate van inclusief onderwijs in 2012: 'Op het gebied van onderwijs blijft de volledige participatie van personen met een beperking ook achter. Kinderen met een beperking hebben in 2012 een grotere kans op thuiszitten dan kinderen uit de algemene bevolking; dit kan duiden op ongelijke kansen in onderwijs. Een

¹⁰² Passend onderwijs langs de lat van het sociaal handvest. Defence for children 2019.

<https://www.defenceforchildren.nl/media/3513/passend-onderwijs-langs-de-lat-van-het-europees-sociaal-handvest-def.pdf>

¹⁰³ De Staat van het Onderwijs 2019, Onderwijs Inspectie, 10 april 2019, p. 39

¹⁰⁴ Special Down & Up, Van VSO naar Werk, 2019

https://www.downsyndroom.nl/download/artikelen_uit_down+up/Special_DU_124_Overgang_van_speciaal_onderwijs_naar_werk.pdf

¹⁰⁵ Kamerbrief over cijfers schoolverzuim en vrijstellingen funderend onderwijs), 19 February 2018,

<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2018/02/19/kamerbrief-over-cijfers-schoolverzuim-en-vrijstellingen-funderend-onderwijs>

¹⁰⁶ Inzicht in Inclusie: werk, wonen en onderwijs – participatie van mensen met een beperking, een nulmeting, 14 juli 2016, <https://mensenrechten.nl/nl/publicatie/36782>

aanzienlijk deel van de personen met een beperking gaat naar het speciaal basis- en voortgezet onderwijs. Van inclusief onderwijs kan dan geen sprake zijn.’¹⁰⁷ In een tweede rapport, Inzicht in Inclusie II, wordt de stand van inclusie in het onderwijs gemeten in 2016¹⁰⁸, gebruikmakend van de indicatoren ontwikkeld in 2016: ‘De gemeten indicatoren van het CBS over deelname aan onderwijs laten nauwelijks verschil zien tussen enerzijds leerlingen met een chronische aandoening en/of een langdurige psychische aandoening en anderzijds de algemene bevolking of leerlingen zonder een chronische aandoening en/of een langdurige psychische aandoening. Opvallend zijn echter de leerlingen met een verstandelijke beperking en een chronische of langdurige psychische beperking. Een veel groter aandeel dan in de algemene bevolking volgt speciaal basis- en voortgezet onderwijs.’¹⁰⁹

Goede ondersteuning/aanpassingen/speciale maatregelen

- Het CRM geeft aan dat door ontbrekende indicatoren het moeilijk is om alle bepalingen van artikel 24 te meten, waaronder toegang tot goede ondersteuning:

‘Het College beschikt in totaal over zeven indicatoren met betrekking tot onderwijs. Met deze indicatoren is echter niet het gehele verdragsartikel gedekt. Over de volgende onderdelen van artikel 24 IVRPH mist het College de volgende kwantitatieve indicatoren:

a. Lid 1 van artikel 24 is veelomvattend en enigszins abstract vanwege de frases ‘de volledige ontwikkeling van het menselijk potentieel’ en ‘de versterking van de eerbiediging van mensenrechten, fundamentele vrijheden en menselijke diversiteit’. Dit compliceert het ontwikkelen van concrete kwantitatieve indicatoren. Wel zijn concrete kwantitatieve indicatoren mogelijk ten aanzien van het gevoel van waardigheid en zelfwaarde. Informatie hierover is echter niet voorhanden bij het College.

b. Redelijke aanpassingen en doeltreffende en ondersteunende maatregelen vormen een voorwaarde voor inclusief onderwijs (artikel 24 IVRPH, lid 2, sub (c) tot en met (e)). Het College beschikt op dit moment niet over passende indicatoren hierover.

c. Artikel 24 IVRPH, lid 3 benoemt specifieke maatregelen die nodig zijn om personen met visuele en/of auditieve beperkingen inclusief onderwijs te bieden. Het College beschikt niet over passende indicatoren over de toepassing van deze maatregelen.

d. Het verdrag vraagt om kwalitatief goed onderwijs voor personen met een beperking (artikel 24 IVRH, lid 4). Het College beschikt niet over deze informatie en kan de data dus ook niet uitsplitsten naar verschillende typen beperkingen.

e. Voorwaarde voor de verwezenlijking van het recht op onderwijs is het treffen van passende maatregelen om docenten (met een beperking) te bekwamen in gebarentaal en/of braille. Ook dient alle personeel in het onderwijs getraind te worden in de omgang met personen met een beperking en het gebruik in ondersteunende communicatie en

¹⁰⁷ Inzicht in inclusie, p 4.

¹⁰⁸ Inzicht in Inclusie II, CRM, 2018,

<file:///C:/Users/Gebbruiker/Downloads/Inzicht%20in%20inclusie%20II.pdf>, Factsheet Inzicht in Inclusie, <https://www.mensenrechten.nl/nl/node/2281>

¹⁰⁹ Inzicht in Inclusie II, p. 37

andere methoden (artikel 24 IVRPH, lid 4). Het College beschikt ten aanzien hiervan niet over geschikte indicatoren.¹¹⁰

- Samenwerkingsverbanden en schoolbesturen leggen onvoldoende rekenschap af over hoe zij ondersteuningsmiddelen inzetten. Daardoor is een grote financiële reserve gevormd uit gelden voor ondersteuning ontstaan bij besturen die kennelijk niet ingezet wordt voor ondersteuning voor kinderen die dat nodig hebben.¹¹¹
- Ouders klagen over moeilijkheden om ondersteuning in reguliere scholen te regelen.¹¹²

Overheid moet commitment maken tot systeemchange

- Onderzoek waar de regering op steunt bevestigt dat artikel 24 vereist een recht op toegang tot gewone scholen voor iedereen:

'De ratificatie van het VRPH roept indringende vragen op over de institutionele tweedeling tussen regulier en speciaal onderwijs. Volgens de uitleg die de VN er zelf aangeeft noopt dit verdrag tot het afschaffen van deze tweedeling. Er zal nu een discussie over nieuwe concepten moeten worden gevoerd. Het verdrag dwingt om verschillende opties te onderzoeken.

1. Er is een diepgaande discussie gewenst over de vraag of alle leerlingen die extra ondersteuning behoeven in het reguliere onderwijs opgevangen zullen kunnen worden. Van belang daarbij is wat men dan verstaat onder regulier onderwijs, en hoe dat kan worden gedefinieerd als er geen aparte sector van speciaal onderwijs meer bestaat.

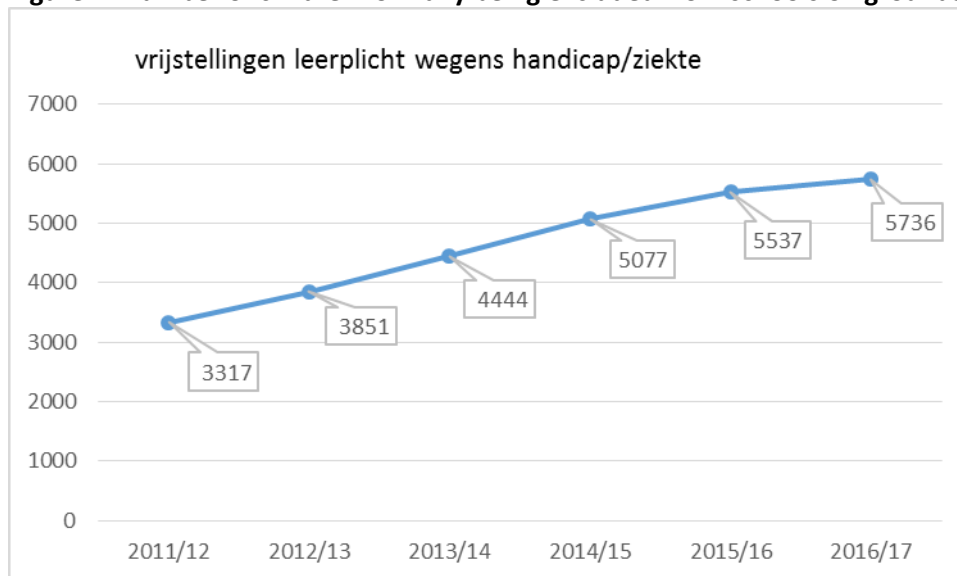
2. Verder zal de verdragsnorm van algemene toegang van gehandicapten tot regulier onderwijs wellicht kunnen betekenen dat in de toekomst hun recht op onderwijs (en op plaatsing op een school) enger moet worden geïnterpreteerd, namelijk alleen voor degenen die niet substantieel of overwegend op zorg zijn aangewezen of die niet andere problemen met zich meebrengen om ze van de reguliere school te weren.¹¹³

¹¹⁰ Inzicht in Inclusie II, p. 37.

¹¹¹ Onderzoek Algemene Rekenkamer, mei 2017, <https://www.rekenkamer.nl/publicaties/rapporten/2017/05/17/resultaten-verantwoordingsonderzoek-2016-bij-het-ministerie-van-onderwijs-cultuur-en-wetenschap>

¹¹² 'Schending van het recht op inclusief onderwijs', Platform In1School, mei 2016, <https://www.in1school.nl/actueel/item/geen-recht-op-inclusief-onderwijs>,

¹¹³ Huismans, Zoontjens, Leerrechten als structurele grondslag voor wetgeving Nederlands Centrum voor Onderwijsrecht, 1 december 2016, p. 51, www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2016/12/01/leerrechten-als-structurele-grondslag-voor-wetgeving, <file:///C:/Users/Gebruiker/Downloads/Rapport-Leerrechten-NCOR-1.pdf>

Figure 1: Number of children formally being excluded from schools on grounds of disability

Bron: brief naar de Tweede Kamer, 19 februari 2018¹¹⁴

Nadere vragen ngo's:

- Zijn er aanvullingen met onderwerpen en onderzoeken?
- Wat zijn de grootste belemmeringen om inclusief onderwijs te realiseren in Nederland?
- Wat is bekend over overheidsinitiatief om leerkrachten te scholen in inclusief onderwijs?
- Wat is bekend over overheidsinitiatief of initiatief van andere organisaties (branches) om curricula aan te passen, aangepast leer- en lesmateriaal beschikbaar te stellen en universal design voor leren in te passen?
-
-

¹¹⁴ <https://www.rijksoverheid.nl/ministeries/ministerie-van-onderwijs-cultuur-en-wetenschap/documenten/kamerstukken/2018/02/19/kamerbrief-over-cijfers-schoolverzuim-en-vrijstellingen-funderend-onderwijs>.

Artikel 25. Gezondheid

Tekst verdrag:

De Staten die Partij zijn erkennen dat personen met een handicap zonder discriminatie op grond van hun handicap recht hebben op het genot van het hoogst haalbare niveau van gezondheid. De Staten die Partij zijn nemen alle passende maatregelen om personen met een handicap de toegang te waarborgen tot diensten op het gebied van seksespecifieke gezondheidszorg, met inbegrip van revalidatie. In het bijzonder zullen de Staten die Partij zijn:

a. personen met een handicap voorzien van hetzelfde aanbod met dezelfde kwaliteit en volgens dezelfde normen voor gratis of betaalbare gezondheidszorg en –programma's die aan anderen worden verstrekt, waaronder op het gebied van seksuele en reproductieve gezondheid, en op de populatie toegesneden programma's op het gebied van volksgezondheid;

b. die diensten op het gebied van gezondheidszorg verschaffen die personen met een handicap in het bijzonder vanwege hun handicap behoeven, waaronder vroegtijdig opsporen en, zo nodig, ingrijpen, diensten om het ontstaan van nieuwe handicaps te beperken en te voorkomen, ook onder kinderen en ouderen;

c. deze gezondheidsdiensten zo dicht mogelijk bij de eigen gemeenschap van de mensen verschaffen, ook op het platteland;

d. van vakspecialisten in de gezondheidszorg eisen dat zij aan personen met een handicap zorg van dezelfde kwaliteit verlenen als aan anderen, met name dat zij de in vrijheid, op basis van goede informatie, gegeven toestemming verkrijgen van de betrokken gehandicapte, door onder andere het bewustzijn bij het personeel van de mensenrechten, waardigheid, autonomie en behoeften van personen met een handicap te vergroten door middel van training en het vaststellen van ethische normen voor de publieke en private gezondheidszorg;

e. discriminatie van personen met een handicap verbieden bij de verstrekking van een ziektekostenverzekering, en van een levensverzekering indien een dergelijke verzekering is toegestaan volgens het nationale recht, welke verstrekking naar redelijkheid en billijkheid zal plaatsvinden;

f. voorkomen dat gezondheidszorg, gezondheidsdiensten, voedsel en vloeistoffen op discriminatoire gronden vanwege een handicap worden ontzegd.

Inventarisatie:

- De Nationale Ombudsman signaleerde in mei 2018¹¹⁵ dat er knelpunten zijn in de toegang tot zorg voor mensen die afhankelijk zijn van langdurige zorg. De knelpunten betreffen: te hoge eigen bijdragen, onvoldoende ondersteuning bij het zoeken van zorg, te ingewikkelde bureaucratische aanvraagprocedures, te weinig deskundigheid en slagvaardigheid bij

¹¹⁵ Rapport Zorgen voor burgers. Mei 2018:

<https://www.nationaleombudsman.nl/nieuws/onderzoeken/2018030-zorgen-voor-burgers-onderzoek-naar-knelpunten-bij-de-toegang-tot-zorg>

professionals en onvoldoende aansluiting tussen diverse wettelijke regelingen (jeugdzorg, WMO, WLZ).

- Het Centraal Planbureau vond in onderzoek¹¹⁶ dat de verhoging van de eigen bijdrage voor zorg leidt tot een afname van gebruik van zorg. Elke 10% verhoging van de eigen bijdrage leidt tot een afname van zorg van 2,6%.
- Invoering van de eigen bijdrage voor geestelijke gezondheidszorg (GGZ) in 2012 leidde tot een daling van het aantal patiënten, maar gelijktijdig steeg het aantal crisisbehandelingen en gedwongen opnamen. Dit blijkt uit onderzoek van VUmc en GGZ inGeest in samenwerking met Harvard University, de Erasmus Universiteit Rotterdam, de Universiteit van Tilburg en de Radboud Universiteit Nijmegen.¹¹⁷
- Er zijn in Nederland geen wettelijke richtlijnen om medische informatie of medische dienstverlening toegankelijk te maken voor patiënten met een beperking. Een onderzoek uit 2014¹¹⁸ onder duizend huisartsen liet zien dat 39% van hen vond dat ze beter zouden moeten communiceren met patiënten met een verstandelijke beperking en dat 48% van hen vond dat ze onvoldoende tijd hadden voor consulten met patiënten met een verstandelijke beperking. Rond 40% van de huisartsen gaf aan dat ze niet goed genoeg konden samenwerken met ondersteuners van mensen met een verstandelijke beperking en 21% dat ze onvoldoende contact hadden met familie van patiënten met een verstandelijke beperking.
- Er zijn geen wettelijke of anderszins dwingende richtlijnen bekend voor het toegankelijk maken van patientendossiers. Patiënten hebben uitsluitend recht op een papieren versie van hun dossiers (tegen betaling van kopieerkosten).¹¹⁹ Omdat patiënten uitsluitend recht hebben op een papieren versie van een dossier en geen digitale versie, is het voor mensen die een schermlezer of brailleleesregel gebruiken niet mogelijk zelf hun dossier in te zien.
- In de opleiding voor artsen of andere dienstverleners in de zorg wordt geen specifieke aandacht besteed aan toegankelijkheid voor patiënten met een beperking. Aan de Erasmusuniversiteit is een opleiding voor artsen gespecialiseerd in de behandeling van mensen met een verstandelijke beperking. Binnen deze opleiding wordt aandacht besteed aan betere communicatie met patiënten met een verstandelijke beperking. De website van de vereniging van artsen voor verstandelijk gehandicapten NVAVG¹²⁰ heeft echter geen makkelijk leesbare informatie voor patiënten.
- De particuliere organisatie Steffie, die informatie toegankelijk maakt voor mensen met een verstandelijke beperking heeft webpagina's gemaakt met informatie over gezondheidszorg voor mensen met een verstandelijke beperking.¹²¹

¹¹⁶ CPB discussion paper 363 Co-payments in long term home care: do they affect the use of care: <https://www.cpb.nl/sites/default/files/omnidownload/CPB-Discussion-Paper-363-Co-payments-in-long-term-home-care.pdf>

¹¹⁷ Association of Cost Sharing With Mental Health Care Use, Involuntary Commitment, and Acute Care. Bastian Ravesteijn, PhD1; Eli B. Schachar, JD2; Aartjan T. F. Beekman, PhD3; et al Richard T. J. M. Janssen, PhD4; Patrick P. T. Jeurissen, PhD5. Author Affiliations Article Information. JAMA Psychiatry. 2017;74(9):932-939. doi:10.1001/jamapsychiatry.2017.1847 <https://jamanetwork.com/journals/jamapsychiatry/fullarticle/2643732> en nederlandse beschrijving webpage: <https://www.ggz nederland.nl/actueel/onderzoek-toont-aan--eigen-bijdrage-ggz-werkt-niet>

¹¹⁸ N. Bekkema, A de Veer, A Francke. Zorgen over patiënten met verstandelijke beperking. Huisarts en Wetenschap. 2014. Retrieved June 2014 at <http://www.henw.org/archief/volledig/id5709-zorgen-ov-er-patinten-met-verstandelijke-beperking.html>.

¹¹⁹ Country report the Netherlands on accessibility of health care <https://www.disability-europe.net/downloads/227-aned-2014-task-4-nl-final>

¹²⁰ <https://nvavg.nl/>

¹²¹ <https://www.steffie.nl/eenvoudige-websites/#Gezondheid>

- In de toenemende digitalisering van de maatschappij zijn steeds meer mensen afhankelijk van websites, portals en apps van zorgverleners. De “Monitor 2017: digitale toegankelijkheid in de zorg”¹²² liet zien dat digitale toegankelijkheid voor mensen met een functiebeperking nog onvoldoende geregeld is in de zorgsector. Het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport gaat met de zorgsector aan de slag met de aanbevelingen om ervoor te zorgen dat de digitale toegankelijkheid van de zorgsector verbetert.

Nadere vragen ngo's

- Zijn er aanvullingen?
- Wat zijn de grootste knelpunten die mensen ervaren?

¹²² <https://www.accessibility.nl/content/documents/MonitorToegankelijkheidZorg2017.pdf>

Artikel 26. Habilitatie en revalidatie

Tekst verdrag:

1. Staten die Partij zijn nemen doeltreffende en passende maatregelen, onder andere via ondersteuning door lotgenoten, om personen met een handicap in staat te stellen de maximaal mogelijke onafhankelijkheid, fysieke, mentale, sociale en beroepsmatige vaardigheden te verwerven en volledige opname in en participatie in alle aspecten van het leven. Daartoe organiseren en versterken de Staten die Partij zijn uitgebreide diensten en programma's op het gebied van habilitatie en revalidatie en breiden zij deze uit, met name op het gebied van gezondheid, werkgelegenheid, onderwijs en sociale diensten en wel zodanig dat deze diensten en programma's:
 - a. in een zo vroeg mogelijk stadium beginnen en gebaseerd zijn op een multidisciplinaire inventarisatie van de behoeften en mogelijkheden van de persoon in kwestie;
 - b. de participatie in en opname in de gemeenschap en alle aspecten van de samenleving ondersteunen, vrijwillig zijn en beschikbaar zijn voor personen met een handicap, zo dicht mogelijk bij hun eigen gemeenschappen, ook op het platteland.
2. De Staten die Partij zijn stimuleren de ontwikkeling van basis- en vervolgtrainingen voor vakspecialisten en personeel dat werkzaam is in de dienstverlening op het gebied van habilitatie en revalidatie.
3. De Staten die Partij zijn stimuleren de beschikbaarheid, kennis en het gebruik van ondersteunende instrumenten en technologieën die zijn ontworpen voor personen met een handicap, voor zover zij betrekking hebben op habilitatie en revalidatie.

Inventarisatie:

- Regering wijst naar WMO voor het verstrekken van hulpmiddelen en Zvw voor revalidatiediensten. Decentralisatie speelt dus een rol bij de beschikbaarheid en levering van hulpmiddelen.
- CRM biedt geen commentaar
- De eigen bijdrage voor verzekerde zorg is niet altijd goed geregeld door CAK, onderzocht door de Nza.¹²³
- Ieder(In) stelt dat het regelen van hulpmiddelen niet altijd vlot loopt, en signaleert de volgende:
 - Gebrek aan maatwerk, gericht op de vraag wat heeft de individu nodig?
 - Lange levertijden
 - Het niet mogen meenemen van een hulpmiddel bij verhuizing
 - Slechte bereikbaarheid, slechte kwaliteit, kwaliteitsverschillen tussen gemeentes

Nadere vragen ngo's:

- Zijn er aanvullingen?

¹²³ <https://www.nza.nl/actueel/nieuws/2019/03/07/cak-heeft-interne-processen-nog-niet-op-orde>

- Zijn er verzekeringskwesties die wij hier aan de orde zouden moeten stellen?
- Is er na de decentralisatie van wetgeving in sociaal domein voldoende waarborg om dit recht te verwezenlijken?
- Wat zijn de grootste knelpunten?

Artikel 27. Werk en werkgelegenheid

Tekst verdrag:

1 De Staten die Partij zijn erkennen het recht van personen met een handicap op werk, op voet van gelijkheid met anderen; dit omvat het recht op de mogelijkheid in het levensonderhoud te voorzien door middel van in vrijheid gekozen of aanvaard werk op een arbeidsmarkt en in een werkomgeving die open zijn, waarbij niemand wordt uitgesloten, en die toegankelijk zijn voor personen met een handicap. De Staten die Partij zijn waarborgen en bevorderen de verwezenlijking van het recht op werk, met inbegrip van personen die gehandicapt raken tijdens de uitoefening van hun functie, door het nemen van passende maatregelen, onder meer door middel van wetgeving, teneinde onder andere:

a. discriminatie op grond van handicap te verbieden met betrekking tot alle aangelegenheden betreffende alle vormen van werkgelegenheid, waaronder voorwaarden voor de werving, aanstelling en indiensttreding, voortzetting van het dienstverband, carrièremogelijkheden en een veilige en gezonde werkomgeving;

b. het recht van personen met een handicap op voet van gelijkheid met anderen te beschermen op rechtvaardige en gunstige arbeidsomstandigheden, met inbegrip van gelijke kansen en gelijke beloning voor werk van gelijke waarde, een veilige en gezonde werkomgeving, waaronder bescherming tegen intimidatie, alsmede de mogelijkheid tot rechtsherstel bij grieven;

c. te waarborgen dat personen met een handicap hun arbeids- en vakbondsrechten op voet van gelijkheid met anderen kunnen uitoefenen;

d. personen met een handicap in staat te stellen effectieve toegang te krijgen tot technische en algemene beroepskeuzevoorlichtingsprogramma's, arbeidsbemiddeling, beroepsonderwijs en vervolgopleidingen;

e. de kans op werk en carrièremogelijkheden voor personen met een handicap op de arbeidsmarkt te bevorderen, alsmede hen te ondersteunen bij het vinden, verwerven en behouden van werk, dan wel de terugkeer naar werk;

f. de kansen te bevorderen om te werken als zelfstandige, op het ondernemerschap, het ontwikkelen van samenwerkingsverbanden en een eigen bedrijf te beginnen;

g. personen met een handicap in dienst te nemen in de publieke sector;

h. de werkgelegenheid voor personen met een handicap in de private sector te bevorderen door middel van passend beleid en passende maatregelen, waaronder voorkeursbeleid, aanmoedigingspremies en andere maatregelen;

i. te waarborgen dat op de werkplek wordt voorzien in redelijke aanpassingen voor personen met een handicap;

j. te bevorderen dat personen met een handicap werkervaring kunnen opdoen op de vrije arbeidsmarkt;

k. de beroepsmatige en professionele re-integratie van en programma's ten behoeve van het behoud van hun baan en terugkeer naar werk voor personen met een handicap te bevorderen.

2 De Staten die Partij zijn waarborgen dat personen met een handicap niet in slavernij worden gehouden of anderszins worden gedwongen tot het verrichten van arbeid en op voet van gelijkheid met anderen worden beschermd tegen gedwongen of verplichte arbeid.

Inventarisatie:

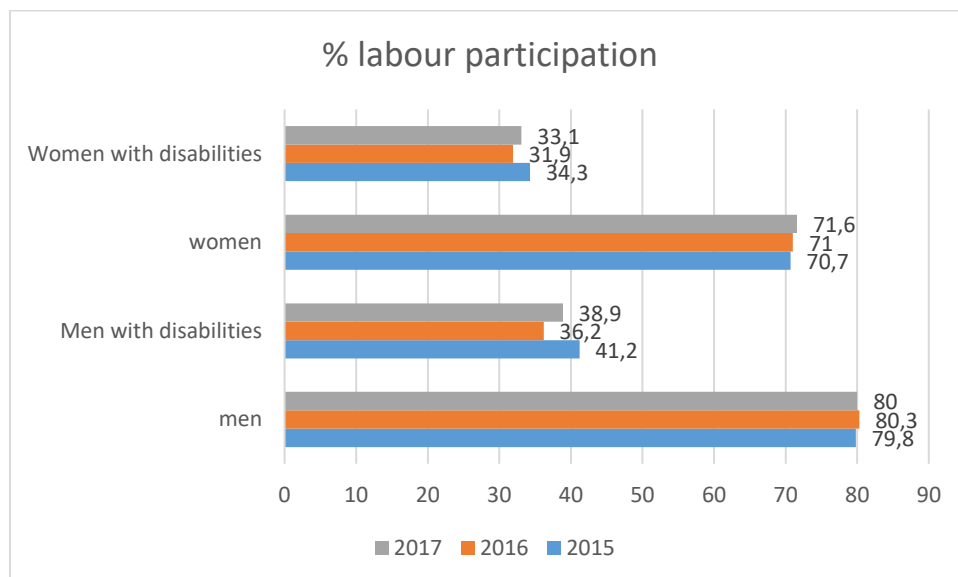
Kloof in arbeidsparticipatie

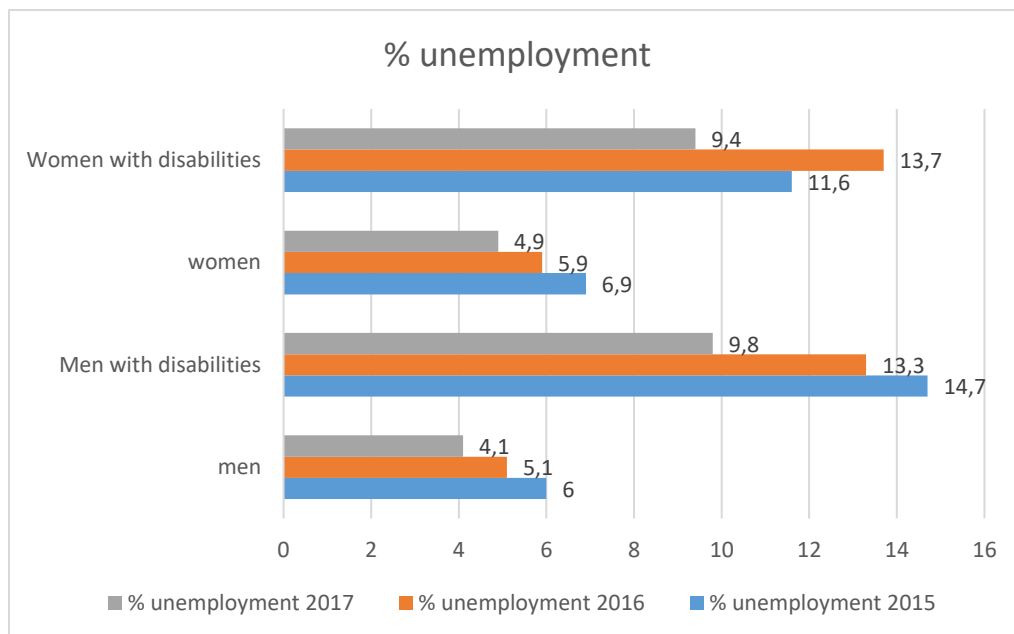
De kloof in arbeidsparticipatie tussen mensen met en zonder een beperking is hoog in Nederland. Waar rond 80 % van de mensen zonder beperking werkt, is dat voor mensen met een beperking minder dan de helft daarvan, onder de 40%. De werkloosheid onder mensen met een beperking is ruim dubbel zo hoog als bij mensen zonder een beperking.

Tabel: verschil in arbeidsparticipatie en werkloosheid met of zonder handicap

	% met een baan			% werkloos		
	2015	2016	2017	2015	2016	2017
Mannen zonder handicap	79.8	80.3	80	6	5.1	4.1
Mannen met handicap	41.2	36.2	38.9	14.7	13.3	9.8
Vrouwen zonder handicap	70.7	71.0	71.6	6.9	5.9	4.9
Vrouwen met handicap	34.3	31.9	33.1	11.6	13.7	9.4

Bron CBS, arbeidsmarktenquete

Mensen met een uitkering wegens arbeidsongeschiktheid kunnen (en willen vaak) betaald werk aanvaarden. Het aandeel mensen met een arbeidsongeschiktheidsuitkering en een betaalde baan daalde tussen 2008 en 2013 sterk. Na 2013 treedt licht herstel op maar het niveau is nog altijd onder dat van 2008.

Beschut werk, banenafpraak

In 2014 is wetgeving rondom beschut werk, arbeidsongeschiktheids- en werkloosheidsuitkering en reïntegratiebeleid voor mensen met een arbeidsbeperking ingrijpend gewijzigd. Instroom in sociale werkplaatsen is gesloten. Er is wel subsidie beschikbaar gebleven voor beschut werk in het bedrijfsleven. Jongeren die een beperking hebben verworven voor hun 18^e verjaardag (of student voor ze de arbeidsmarkt betreden) hebben, als ze niet volledig arbeidsongeschikt zijn, geen recht meer op de jonggehandicaptenuitkering Wajong, maar een algemene werkloosheidsuitkering op grond van de Participatiewet. Deze maatregel is bedoeld om te mensen met een beperking te prikkelen betaald werk te aanvaarden. Om hen te ondersteunen bij het vinden van werk is, behalve reïntegratiehulp in de vorm van (onder meer) jobcoaching en loonkostensubsidies, afgesproken dat bedrijfsleven en overheid voor 2024 gezamenlijk 125.000 banen zullen aanbieden aan mensen met een beperking. Per wet is vastgelegd dat quota worden opgelegd als bedrijfstakingen of overheid het per jaar voor hen vastgestelde banen volgens deze banenafpraak niet halen.

Het resultaat van de banenafpraak is als volgt:

- De banenafpraak is op schema¹²⁴. Eind 2018 zouden 43.500 banen bezet moeten zijn in het kader van de banenafpraak. Bedrijfsleven en overheid samen zitten daarboven met 48.120 banen. Van alle banen in de banenafpraak blijkt 45% een uitzendbaan of een detachingsbaan te zijn.¹²⁵
- De overheid biedt nog te weinig banen aan. Per 2020 wordt per wet voor de overheid een quotum opgelegd en moet per niet opgeleverde baan een boete worden betaald. Van alle banen in de banenafpraak blijkt 45% een uitzendbaan of een detachingsbaan te zijn.¹²⁶
- Volgens het UWV¹²⁷ is er weinig baanzekerheid voor de jongeren met een beperking. Van alle jongeren die instromen in de banenafpraak heeft 55% na een jaar nog dezelfde baan. Voor ruim de helft van de banen in de banenafpraak wordt aanzienlijke en blijvende subsidie en andere hulp betaald.¹²⁸ Het percentage werkgevers dat bereid is een werknemer met een beperking in dienst te nemen of te houden is rond de 5% en het percentage stijgt nauwelijks.¹²⁹
- Het besluit uit 2015 om jonge mensen met een handicap die gedeeltelijk arbeidsongeschikt zijn, geen recht meer te geven op een Wajong-uitkering leidt tot slechtere kansen op het opbouwen van een zelfstandig leven. Deze groep heeft recht op een uitkering op basis van de Participatiewet. Die uitkering wordt verrekend met ander inkomen binnen een huishouden (bijvoorbeeld van ouders of partner). In de praktijk betekent dit dat veel jongeren met een handicap geen uitkering krijgen en meer 'geprikkeld' worden betaald werk

¹²⁴ Regionale trendrapportage banenafpraak UWV, januari 2019.

<https://www.uwv.nl/overuwv/Images/trendrapportage-banenafpraak-q3-2018.pdf>

¹²⁵ Factsheet banenafpraak UWV jan 2019: <https://www.uwv.nl/overuwv/Images/factsheet-banenafpraak-q3-2018.pdf>

¹²⁶ Factsheet banenafpraak UWV jan 2019: <https://www.uwv.nl/overuwv/Images/factsheet-banenafpraak-q3-2018.pdf>

¹²⁷ UWV monitor arbeidsparticipatie 2017. Februari 2018 <https://www.uwv.nl/overuwv/Images/uwv-monitor-arbeidsparticipatie-2017.pdf>

¹²⁸ Country report for the European semester Netherlands <https://www.disability-europe.net/downloads/952-country-report-on-the-european-semester-netherlands>

¹²⁹ UWV monitor arbeidsparticipatie 2017. Februari 2018 <https://www.uwv.nl/overuwv/Images/uwv-monitor-arbeidsparticipatie-2017.pdf>

te zoeken. Uit onderzoek¹³⁰ blijkt dat het 27% van de jonggehandicapten lukt betaald werk te vinden (via de banenafpraak)¹³¹ waar dat voor de wetswijziging voor een vergelijkbare groep jonggehandicapten in 22% van de gevallen lukte. Volgens hetzelfde onderzoek slagen gemeenten er niet in om alle jonggehandicapten ondersteuning te bieden. Slechts 27% van de doelgroep krijgt actieve reïntegratiehulp aangeboden.

- Uit onderzoek¹³² blijkt dat gemeenten eerder jongeren met een lichte beperking ondersteunen dan jongeren met een ernstige beperking. Voor gemeenten is het financieel onaantrekkelijk om jongeren met een ernstige beperking te helpen. Er is dan soms hoge subsidie nodig om ze een betaalde baan in het bedrijfsleven te bezorgen terwijl ze geen recht hebben op een werkloosheidsuitkering als ze nog bij hun ouders wonen en de gemeente dus niets aan ze ‘verdient’; in de vorm van een bespaarde uitkering. Het gevolg is dat jongeren met en meer ernstige beperking minder ondersteuning krijgen bij het zoeken van betaald werk, geen of minder recht hebben op een werkloosheidsuitkering als ze samenleven met hun ouders of een partner en daardoor niet de middelen krijgen een zelfstandig bestaan op te bouwen.
- Er zijn aanwijzingen¹³³ dat het totale pakket aan maatregelen op de arbeidsmarkt voor mensen die voor hun 18^e verjaardag een handicap hebben, geen overall positief effect hebben, ondanks de groei aan banen volgens de banenafpraak. De algemene statistiek van het CBS over arbeidsparticipatie en werkloosheid laat sinds 2015 een dalende arbeidsparticipatie zien voor mensen met een handicap terwijl de arbeidsparticipatie voor mensen zonder handicap stijgt. Onderzoeksinstituut Nivel rapporteerde in een onderzoek¹³⁴ over participatie over de periode 2008-2016 geen toename van arbeidsparticipatie bij mensen met een lichamelijke of licht verstandelijke beperking.
- Mensen met een Wajong-uitkering werken soms voor een salaris onder het wettelijk minimumloon¹³⁵ en hebben een aanvullende uitkering nodig om op de armoedegrens te komen.
- Gemeenten geven bij het ondersteunen van werkzoekenden met een beperking voorrang aan jongeren zonder of met een lichte beperking boven personen met een ernstige beperking. Voor gemeenten is het financieel onaantrekkelijk om jongeren met een ernstige beperking te helpen omdat die soms hoge subsidie nodig hebben voor een baan terwijl ze geen recht hebben op een werkloosheidsuitkering als ze nog bij hun ouders wonen en de gemeente dus niets aan ze ‘verdient’; in de vorm van een bespaarde uitkering.

¹³⁰ Jonggehandicapten onder de participatiewet, SEO rapport 2018-07 (young disabled under the Participation Act)

http://www.seo.nl/uploads/media/2018-07_Jonggehandicapten_onder_de_Participatiewet.pdf

¹³¹ Jonggehandicapten onder de participatiewet, SEO rapport 2018-07 (young disabled under the Participation Act)

http://www.seo.nl/uploads/media/2018-07_Jonggehandicapten_onder_de_Participatiewet.pdf

¹³² CPB: Alternatieve financiering gemeenten stimuleert meer arbeidsdeelname, april 2019

<https://www.cpb.nl/sites/default/files/omnidownload/cpb-notitie-LKS.pdf>

En: Programmaraad, een samenwerkingsverband van Cedris, Divosa, UWVenVNG. Analyse convenanten en marktbeperkingsplannen regionale Werkbedrijven, mei 2015

http://www.samenvoordeklant.nl/sites/default/files/bestandsbijlage/analyse_convenanten_regionale_werkbedrijven_def.pdf

¹³³ Country report for the European semester Netherlands <https://www.disability-europe.net/downloads/952-country-report-on-the-european-semester-netherlands>

¹³⁴ Participatiemonitor 2008-2016: Deelname aan de samenleving van mensen met een beperking en ouderen (participation Monitor 2008-2016, (participation in society by people with a disability and the elderly).

¹³⁵ Loondispensatieregeling Wajong, zie artikel 5.

Nadere vragen ngo's:

- Zijn er aanvullingen?
- Voor wie zijn de problemen het grootst? Jongeren of ouderen met een beperking, mensen die volledig of gedeeltelijk arbeidsongeschikt zijn?
- Is de ondersteuning bij arbeid adequaat? Wat mist daar?
- Biedt de WGBH/Cz voldoende bescherming en zo niet wat is meer nodig?

Artikel 28. Behoorlijke levensstandaard en sociale bescherming

Verdrag tekst:

1 De Staten die Partij zijn erkennen het recht van personen met een handicap op een behoorlijke levensstandaard voor henzelf en voor hun gezinnen, met inbegrip van voldoende voeding, kleding en huisvesting en op de voortdurende verbetering van hun levensomstandigheden, en nemen passende maatregelen om de verwezenlijking van dit recht zonder discriminatie op grond van handicap te beschermen en te bevorderen.

2 De Staten die Partij zijn erkennen het recht van personen met een handicap op sociale bescherming en op het genot van dat recht zonder discriminatie op grond van handicap, en nemen passende maatregelen om de verwezenlijking van dat recht te waarborgen en te stimuleren, met inbegrip van maatregelen om:

a. de gelijke toegang voor personen met een handicap tot voorzieningen op het gebied van schoon water te waarborgen, alsmede toegang te waarborgen tot passende en betaalbare diensten, instrumenten en andere vormen van ondersteuning voor aan de handicap gerelateerde behoeften;

b. de toegang voor personen met een handicap, in het bijzonder voor vrouwen, meisjes en ouderen met een handicap, tot programma's ten behoeve van sociale bescherming en het terugdringen van de armoede te waarborgen;

c. voor personen met een handicap en hun gezinnen die in armoede leven de toegang tot hulp van de Staat te waarborgen, voor aan de handicap gerelateerde kosten, met inbegrip van adequate training, advisering, financiële hulp en respijtzorg;

d. de toegang voor personen met een handicap te waarborgen tot volkshuisvestingsprogramma's;

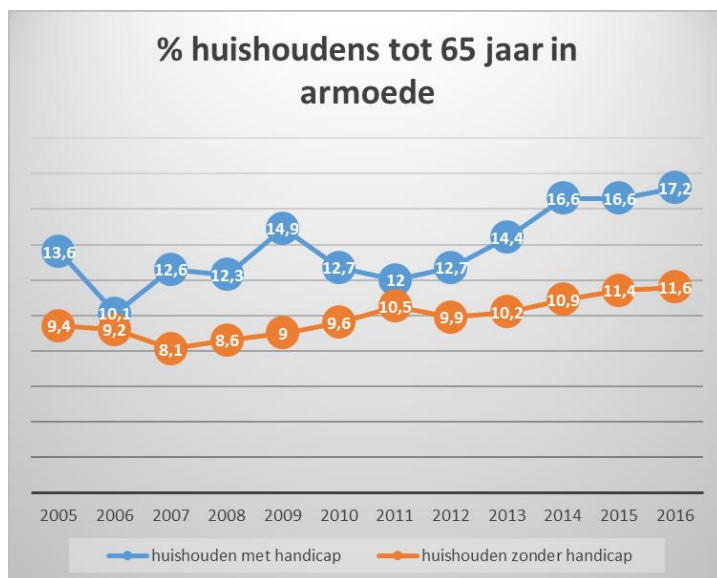
e. de toegang voor personen met een handicap te waarborgen tot pensioenuitkeringen en -programma's.

Inventarisatie:

- Armoede is in de periode 2008 and 2013 toegenomen onder mensen met een beperking¹³⁶. Dat gold voor mensen met én zonder beperking, maar mensen met een beperking zijn harder getroffen. Het implementatieplan Vn verdrag verwijst niet naar de toenemende armoede in Nederland onder mensen met een beperking noch naar de invloed van geldgebrek op participatie.

¹³⁶ Jean Marie Wildeboer Schut, Stella Hoff, March 2016, SCP. A long shortage, Long-term poverty in the Netherlands. http://www.scp.nl/english/Publications/Summaries_by_year/Summaries_2016/A_long_shortage

- Volgens EU-silc data, verzameld door ANED¹³⁷, leeft in 2016 17,2 % van de huishoudens met een gezinslid met een handicap in armoede. Bij gezinnen zonder een gehandicapt gezinslid is het percentage gezinnen in armoede 13%. In de periode tussen 2005 en 2016 is de inkomenskloof tussen huishoudens met en zonder handicap toegenomen. Armoede is gedefinieerd als een besteedbaar inkomen op of onder 60% van het gemiddelde besteedbaar huishoudinkomen.

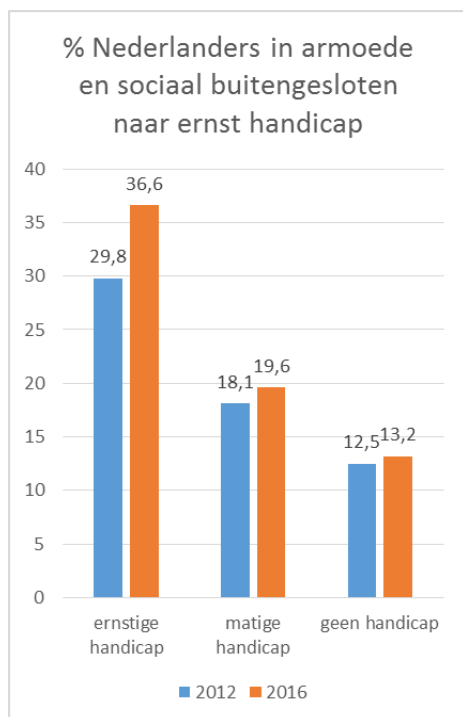

De grafiek toont de ontwikkeling van het percentage huishoudens onder 65 jaar dat op of onder de armoedegrens zit met vrij besteedbaar inkomen.

- Het onderzoeksnetwerk Aned heeft ook gekeken naar het aandeel personen (ipv huishoudens) dat in armoede leeft en sociaal buitengesloten raakt door gebrek aan geld en heeft daarbij de ernst van de beperking meegewogen. Uit die statistiek¹³⁸ blijkt dat in 2016 36,6% van de personen met een ernstige beperking in armoede leeft, tegen 19,6% van de mensen met een matige handicap en 13,2% van Nederlanders zonder handicap. De armoede onder mensen met vooral een ernstige beperking is toegenomen in vergelijking met 2012. Zie grafiek:

¹³⁷ Stefanos Grammenos , December 2018. European comparative data on Europe 2020 & People with disabilities. <https://www.disability-europe.net/downloads/995-task-1-2018-2019-statistical-indicators-eu2020>

¹³⁸ Stefanos Grammenos , December 2018. European comparative data on Europe 2020 & People with disabilities, page 339. <https://www.disability-europe.net/downloads/995-task-1-2018-2019-statistical-indicators-eu2020>

- Onderzoeksinstituut Nivel vond¹³⁹ in 2013 een gemiddeld besteedbaar inkomen bij mensen met een (lichamelijke)¹⁴⁰ beperking van 1427 euro per maand tegen 1950 euro bij mensen zonder beperking. Een op de vijf geïnterviewde mensen met een beperking in de Nivel studie stelt dat ze vanwege geldgebrek minder meedoen met activiteiten.
- Een onderzoek¹⁴¹ uit 2007 door het Sociaal Cultureel Planbureau SCP geeft aan dat 25 % van mensen met een matige tot ernstige lichamelijke beperking betaald werk heeft en dat 40% van hen een uitkering heeft als inkomen. De uitkeringsafhankelijkheid bij mensen met een verstandelijke beperking is niet precies bekend, maar onderzoek van het UWV¹⁴² lijkt erop te wijzen dat de uitkeringsafhankelijkheid hoger is onder hen.
- Het Centraal Bureau voor de Statistiek toont¹⁴³ een groeiende inkomenskloof tussen huishoudens met een gezinslid met een beperking en huishoudens zonder. In 2014 was het

¹³⁹ Work and income, core data and trends. Study by research institute Nivel: Veer, J. van der, Waverijn, G., Spreeuwenberg, P., Rijken, M. Werk en Inkomen: kerngegevens en trends. Rapportage 2013. Utrecht; NIVEL, 2013. <http://www.nivel.nl/nl/nieuws/inkomenspositie-chronisch-zieken-en-gehandicapten-een-kwart-teert-in>.

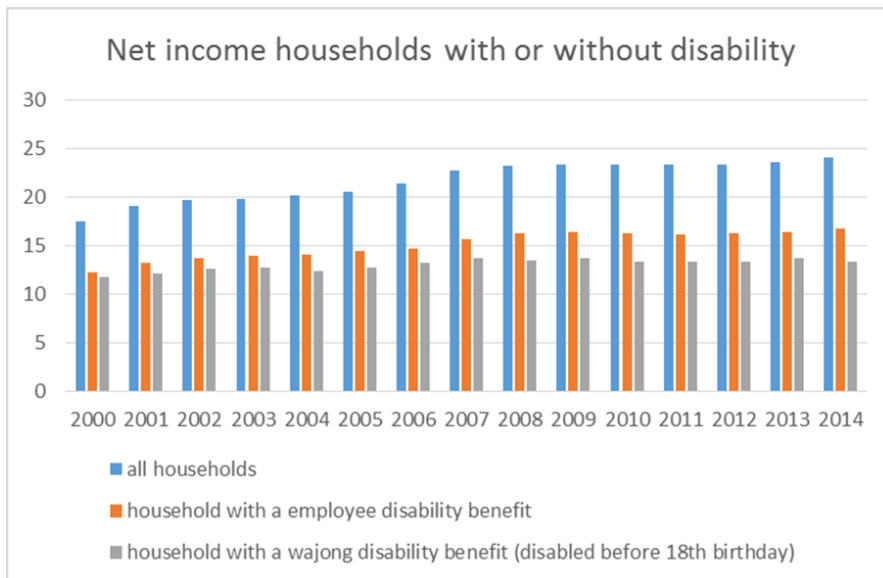
¹⁴⁰ Het onderzoekspanel bestond uitsluitend uit mensen met een lichamelijke beperking.

¹⁴¹ M. de Klerk, Meedoen met beperkingen, Rapportage Gehandicapten 2007 (Participating with Limitations, Disability Report 2007), Den Haag, SCP, 2007. http://www.scp.nl/Publicaties/Alle_publicaties/Publicaties_2007/Meedoen_met_beperkingen.

¹⁴² UWV Monitor Arbeidsparticipatie 2014. http://www.uwv.nl/overuwv/Images/UWV_Monitor%20Arbeidsparticipatie_2014_eindversie.pdf and Factsheet Panel Psychisch Gezien: <http://www.kenniscentrumphrenos.nl/wp-content/uploads/2014/10/Factsheet-panel-Psychisch-Gezien-2014-Werk-eenzaamheid-en-stigma.pdf>.

¹⁴³ Gemiddeld inkomen; particuliere huishoudens naar diverse kenmerken (Average income private households according to specific characteristics) <http://statline.cbs.nl/Statweb/publication/?DM=SLNL&PA=70843ned&D1=0,6&D2=0&D3=0,53&D4=a&HDR=G3,T&STB=G1,G2&VW=T>.

gemiddelde inkomen van huishoudens met een handicap 56% van dat van huishoudens zonder handicap (tegen 67% in het jaar 2000).

Bron: CBS: Gemiddeld inkomen; particuliere huishoudens naar diverse kenmerken

- De inkomenspositie van mensen met een beperking is, blijkt uit onderzoek van Iederin/Nibud¹⁴⁴ in 2015 en 2016 ernstig verslechterd als gevolg van hogere verplichte eigen bijdragen voor zorg en ondersteuning voor mensen met een beperking. De hogere eigen bijdragen resulteerden in een daling van besteedbaar inkomen tot -12% voor huishoudens met een beperking terwijl huishoudens zonder handicap en een betaalde baan een koopkrachtstijging genoten tot 2,6%.

max net income fluctuation as a result of government budget measures 2010

	min % fluc	max % fluctuation
job, no disability	2,6	2,6
job + disability	-2,9	-11,9
benefit, no disability	0,2	0,2
benefit + disability	-2,3	-12,5
retired, no disability	0,2	0,2
retired + disability	-3,5	-10,8

Nadere vragen ngo's

- Zijn er aanvullingen
- Voor welke groepen zijn de problemen het grootst?
- Zijn er perverse prikkels in de systematiek?

¹⁴⁴ <https://iederin.nl/nieuws/17660//sterke-daling-koopkracht-voor-mensen-met-een-beperking>.

Artikel 29. Participatie in het politieke en openbare leven

Tekst verdrag:

De Staten die Partij zijn garanderen personen met een handicap politieke rechten en de mogelijkheid deze op voet van gelijkheid met anderen te genieten, en verplichten zich:

a. te waarborgen dat personen met een handicap effectief en ten volle kunnen participeren in het politieke en openbare leven, hetzij rechtstreeks, hetzij via in vrijheid gekozen vertegenwoordigers, met inbegrip van het recht, en de gelegenheid, voor personen met een handicap hun stem uit te brengen en gekozen te worden, onder andere door:

i. te waarborgen dat de stemprocedures, -faciliteiten en voorzieningen adequaat, toegankelijk en gemakkelijk te begrijpen en te gebruiken zijn;

ii. het recht van personen met een handicap te beschermen om in het geheim hun stem uit te brengen bij verkiezingen en publieksreferenda zonder intimidatie en om zich verkiesbaar te stellen, op alle niveaus van de overheid een functie te bekleden en alle openbare taken uit te oefenen, waarbij het gebruik van ondersteunende en nieuwe technologieën, indien van toepassing, wordt gefaciliteerd;

iii. de vrije wilsuiting van personen met een handicap als kiezers te waarborgen en daartoe, waar nodig, op hun verzoek ondersteuning toe te staan bij het uitbrengen van hun stem door een persoon van hun eigen keuze;

b. actief een omgeving te bevorderen waarin personen met een handicap effectief en ten volle kunnen participeren in de uitoefening van openbare functies, zonder discriminatie en op voet van gelijkheid met anderen en hun participatie in publieke aangelegenheden aan te moedigen, waaronder:

i. de participatie in non-gouvernementele organisaties en verenigingen die zich bezighouden met het openbare en politieke leven in het land en in de activiteiten en het bestuur van politieke partijen;

ii. het oprichten en zich aansluiten bij organisaties van personen met een handicap die personen met een handicap vertegenwoordigen op internationaal, nationaal, regionaal en lokaal niveau.

Inventarisatie:

- Er is geen wettelijke beperking voor mensen met een beperking om verkiesbaar te zijn of om te stemmen. Ook mensen die vanwege een beperking onder curatele, bewindvoering of mentoraat staan, hebben (na een wijziging van de Grondwet in 2008) het recht om te stemmen, in persoon of per volmacht¹⁴⁵. De Kieswet stelt dat alle stembureau's toegankelijk moeten zijn voor mensen met een fysieke beperking en dat assistentie moet worden verleend tot in het stemhokje voor mensen met een fysieke beperking (bijvoorbeeld mensen die blind zijn). Hulp aan kiezers met een verstandelijke beperking is niet toegestaan volgens de Kieswet. Als personen met een verstandelijke beperking niet zonder hulp kunnen

¹⁴⁵ ANED Dotcom: https://www.disability-europe.net/dotcom?!%5B%5D=25&t%5B%5D=15&view_type=list

stemmen, gaat de wetgever er vanuit dat zij niet zelfstandig hun wil kunnen bepalen.¹⁴⁶ De voorzitter van het Stembureau moet bepalen of een persoon verstandelijk beperkt is en hulp geweigerd moet worden

- Iederin, de koepelorganisatie van mensen met een lichamelijke handicap, verstandelijke beperking of chronische ziekte, protesteert tegen de uitsluiting van hulpverlening aan mensen met een verstandelijke beperking. Het OVSE Bureau voor Democratische Instellingen en Mensenrechten (OVSE/ODIHR) bekritiseerde in een rapport¹⁴⁷ over de Nederlandse parlementsverkiezingen in 2017 de uitsluiting van hulp aan mensen met een verstandelijke beperking en beschouwde deze praktijk in strijd met het VRPH. Het College voor de Rechten van de Mens ontving bij de parlementsverkiezingen in 2017 en de gemeenteraadsverkiezingen in 2018¹⁴⁸ honderden klachten over ontoegankelijkheid van mensen die blind zijn en van mensen met verstandelijke beperkingen die informatie en het stemblijet ontoegankelijk vonden en geen help kregen.
- De Kiesraad, de organisatie die verkiezingen in Nederland organiseert heeft de regering, naar aanleiding van de klachten over de gemeenteraadsverkiezing in 2018, geadviseerd¹⁴⁹ de Kieswet zo aan te passen dat assistentie aan mensen met een verstandelijke beperking door uitsluitend leden van het stembureau, mogelijk wordt gemaakt. De Regering heeft nog niet gereageerd op dit advies.

<https://www.nivel.nl/nl/publicatie/voting-barriers-and-solutions-experiences-people-disabilities-during-dutch-elections>

Nadere vragen ngo's:

- Zijn er aanvullingen?
- Zijn er politieke partijen die merkbaar inspanningen leveren om hun organisatie en activiteiten toegankelijk te maken? Zijn daar klachten over?
- Zijn er voorbeelden van mensen met een beperking die actief zijn in het politieke proces (als politicus of in organen zoals WMO-adviesraad) en welke ervaringen melden zij?

¹⁴⁶ Kiesraad informatie: <https://www.kiesraad.nl/verkiezingen/provinciale-staten/stemmen/hulp-bij-stemmen>

¹⁴⁷ <http://www.osce.org/nl/odhr/elections/netherlands/322761?download=true>

¹⁴⁸ <https://publicaties.mensenrechten.nl/file/7704a5df-4902-47ca-a371-95e1bdd46ac4.pdf>

¹⁴⁹ Kiesraad informatie <https://www.kiesraad.nl/actueel/nieuws/2018/05/22/advies-kiesraad-evaluatie-van-gemeenteraadsverkiezingen-en-referendum-over-wiv>

Artikel 30. Deelname aan het culturele leven, recreatie, vrijetijdsbesteding en sport

Tekst Verdrag:

1. De Staten die Partij zijn erkennen het recht van personen met een handicap op voet van gelijkheid met anderen deel te nemen aan het culturele leven en nemen alle passende maatregelen om te waarborgen dat personen met een handicap:
 - a. toegang hebben tot cultuuruitingen in toegankelijke vorm;
 - b. toegang hebben tot televisieprogramma's, films, theater en andere culturele activiteiten in toegankelijke vorm;
 - c. toegang hebben tot plaatsen voor culturele uitvoeringen of diensten, zoals theaters, musea, bioscopen, bibliotheken en dienstverlening op het gebied van toerisme en zo veel mogelijk toegang tot monumenten en plaatsen van nationaal cultureel belang.
2. De Staten die Partij zijn nemen alle passende maatregelen om personen met een handicap de kans te bieden hun creatieve, artistieke en intellectuele potentieel te ontwikkelen en gebruiken, niet alleen ten eigen bate maar ook ter verrijking van de maatschappij.
3. De Staten die Partij zijn nemen alle passende maatregelen in overeenstemming met het internationale recht om te waarborgen dat wetgeving ter bescherming van de intellectuele eigendom geen onredelijke of discriminatoire belemmering vormt voor de toegang van personen met een handicap tot cultuuruitingen.
4. Personen met een handicap hebben op voet van gelijkheid met anderen recht op erkenning en ondersteuning van hun specifieke culturele en taalkundige identiteit, met inbegrip van gebarentalen en de dovenscultuur.
5. Teneinde personen met een handicap in staat te stellen op voet van gelijkheid met anderen deel te nemen aan recreatie, vrijetijdsbesteding en sportactiviteiten, nemen de Staten die Partij zijn passende maatregelen:
 - a. teneinde deelname van personen met een handicap aan algemene sportactiviteiten op alle niveaus zo veel mogelijk aan te moedigen en te bevorderen;
 - b. teneinde te waarborgen dat personen met een handicap de kans krijgen handicapspecifieke sport- en recreatieactiviteiten te organiseren, ontwikkelen en daaraan deel te nemen en daartoe te bevorderen dat hen op voet van gelijkheid met anderen passende instructie, training en middelen worden verschaft;
 - c. teneinde te waarborgen dat personen met een handicap toegang hebben tot sport-, recreatie- en toeristische locaties;
 - d. teneinde te waarborgen dat kinderen met een handicap op voet van gelijkheid met andere kinderen kunnen deelnemen aan spel-, recreatie-, vrijetijds- en sportactiviteiten, met inbegrip van activiteiten in schoolverband;
 - e. teneinde te waarborgen dat personen met een handicap toegang hebben tot diensten van degenen die betrokken zijn bij de organisatie van recreatie-, toeristische, vrijetijds- en sportactiviteiten.

Inventarisatie:

- Rapport CRM 2016, Inzicht in inclusie: werk, wonen en onderwijs - participatie van mensen met een beperking¹⁵⁰.

¹⁵⁰ <https://mensenrechten.nl/nl/publicatie/36782>

- De NIVEL Participatiemonitor¹⁵¹, meldt dat de participatie van mensen met een beperking in de samenleving ongeveer gelijk is gebleven tussen 2008 en 2015, en lager is dan voor mensen zonder beperking. p. 11: 'De verschillen met de algemene bevolking zijn met name groot op het gebied van betaald werk, maar er zijn ook verschillen zichtbaar op andere gebieden, zoals sociale contacten, het gebruik van buurtvoorzieningen en buitenshuis komen. Vooral de groep mensen met een verstandelijke beperking heeft een lagere participatie op alle deelgebieden.'
- De Nivel participatiemonitor meldt dat volgens naasten van mensen met een verstandelijke beperking zij niet meer participeren in 2016 dan in 2008. Volgens de mensen zelf participeren zij wel meer. P. 13. Dit onderstreept het belang van meer onderzoek, ook naar verschillende perspectieven.

Nadere vragen:

- Zijn er aanvullingen?
- Wat zijn de belangrijkste belemmeringen voor vergroten van participatie, bijvoorbeeld vervoer, toegankelijkheid gebouwen, gebrek aan inkomen, vooroordelen?

¹⁵¹ Nivel Participatiemonitor, 2018, <https://www.nivel.nl/nl/nieuws/mensen-met-beperkingen-willen-meer-meedoen-de-samenleving> en <https://www.nivel.nl/nl/publicatie/participatiemonitor-2008-2016-deelname-aan-de-samenleving-van-mensen-met-een-beperking>

Artikel 31. Statistieken en het verzamelen van gegevens

Tekst verdrag:

1. De Staten die Partij zijn verplichten zich relevante informatie te verzamelen, met inbegrip van statistische en onderzoeksgegevens, teneinde hen in staat te stellen beleid te formuleren en te implementeren ter uitvoering van dit Verdrag. De procedures voor het verzamelen en actualiseren van deze informatie:
 - a. dienen te voldoen aan wettelijk vastgestelde waarborgen, met inbegrip van wetgeving inzake de bescherming van persoonsgegevens teneinde de vertrouwelijkheid en de eerbiediging van de privacy van personen met een handicap te waarborgen;
 - b. dienen te voldoen aan internationaal aanvaarde normen ter bescherming van de rechten van de mens en fundamentele vrijheden en ethische grondbeginselen bij het verzamelen en gebruik van statistieken.
2. De in overeenstemming met dit artikel verzamelde informatie wordt op passende wijze gespecificeerd en gebruikt voor de implementatie van de verplichtingen van de Staten die Partij zijn uit hoofde van dit Verdrag en bij het opsporen en aanpakken van de belemmeringen waarmee personen met een handicap geconfronteerd worden bij het uitoefenen van hun rechten.
3. De Staten die Partij zijn aanvaarden de verantwoordelijkheid voor de verspreiding van deze statistieken en waarborgen dat deze toegankelijk zijn voor zowel personen met een handicap als anderen.

Inventarisatie:

De leefsituatie van mensen met een beperking zijn niet of moeilijk uit de beschikbare statistieken te halen.

- Het Sociaal Cultureel Planbureau verzamelde tot 2015 systematisch gegevens over mensen met een beperking en bracht vijfjaarlijkse rapportages uit over alle levensdomeinen. Na 2015 is dit gestopt. Het is onduidelijk waarom dit gestopt is.
- Het CBS verzamelt statistische data over mensen met een beperking. Belangrijk bij de verzameling van data door het CBS zijn interviews van mensen. Ruim 3000.000 mensen met psychosociale beperking of verstandelijke beperking worden de facto grotendeels uitgesloten van dit onderzoek¹⁵². Hun informatie en hun opvattingen dragen daardoor niet bij aan de CBS statistiek.
- Het CRM gebruikt gegevens van CBS en NIVEL voor indicatoren om te implementatie te meten van het CRPD.¹⁵³ Deze indicatoren zijn toegepast en leveren statistische informatie

¹⁵² Mensen met psychosociale beperking of verstandelijke beperking worden de facto grotendeels uitgesloten omdat op de eerste plaats mensen zonder zelfstandig adres nooit worden benaderd (dus nooit mensen levend in instellingen) worden uitgesloten en op de tweede plaats omdat mensen die moeite hebben met het begrijpen van de vragen geen ondersteuning mogen krijgen en de vragen zelf niet geherformuleerd mogen worden. Het CBS sluit daarom mensen uit die de vragen niet begrijpen.

¹⁵³ Inzicht in Inclusie in wonen, werken en onderwijs voor mensen met een beperking in 2012, 14 juli 2016, <https://mensenrechten.nl/nl/publicatie/36782>

over deelname van mensen met verschillende soorten beperkingen op in deze drie domeinen in 2016.¹⁵⁴

- Het CRM geeft aan in de eerste rapportage aan de VRPH Comite¹⁵⁵ dat het maken van indicatoren voor andere artikelen van het verdrag bemoeilijkt is door het ontbreken van cijfermateriaal over mensen met een beperking: ‘De ontwikkeling en meting van indicatoren gaan samen met een aantal problemen die verband houden met artikel 31 over statistieken en het verzamelen van gegevens. Voor sommige specifieke kwantitatieve indicatoren, zijn er geen gegevens beschikbaar over alle mensen met een beperking. De bestaande gegevensverzamelingen waar het College uit put zijn voornamelijk gebaseerd op onderzoek op basis van standaard vragenlijsten uitgevoerd door het CBS en het NIVEL. Hier worden mensen met ernstige verstandelijke of zintuiglijke beperkingen en mensen die in instellingen verblijven vaak niet bij betrokken. Om mensen met ernstige verstandelijke of zintuiglijke beperkingen te betrekken in onderzoek zijn aangepaste methoden nodig.’
- CBS is als eerste bureau voor de statistiek ter wereld die een ‘baseline measurement’ gemaakt heeft voor het meten van indicatoren voor het meten van de SDG’s (Sustainable development goals, of duurzaamontwikkelingsdoelen (64 van het officiële lijst, met 35 alternatieve indicatoren die ze zelfontwikkeld zijn).¹⁵⁶ Zeven van de doelen hebben specifiek te maken met mensen met een beperking. Als dit kan waarom niet meer doen voor implementatie rechten uit het VRPH?
- Nivel doet onderzoek naar mensen met een chronische aandoening via het Panel Chronische ziekten en gehandicapten (een pool van 4000 mensen met een chronische aandoening)¹⁵⁷ die zelfstandig wonen. Mensen wordt gevraagd naar gezondheid, ervaringen met zorggebruik, de zorg en ondersteuning die ze krijgen en welke behoeften en mogelijkheden ze hebben om te participeren in de samenleving.
- NIVEL doet onderzoek naar de leefervaring van mensen met een verstandelijke beperking via het Panel Samen Leven, een panel van 500 mensen met een verstandelijke beperking en 350 naasten dat 2 keer per jaar vragen lijsten invullen (PSL).¹⁵⁸ De PSL stelt vragen om inzicht te krijgen in woonsituatie, ondersteuning dat gewenst is en dat ontvangen is, persoonlijke behoeften en de mogelijkheden om mee te doen in de samenleving.

Nadere vragen ngo’s:

- Zijn er aanvullingen?
- Welke problemen ervaren mensen met een beperking met de huidige manier(en) waarmee data verzameld wordt? Of werken zij juist wel? Welk informatie ontbreekt?
- Is het wenselijk een nationale volkstelling te houden om zicht te krijgen op aantallen inwoners met een beperking en hun leefsituatie?
- Zijn er goede alternatieven om bruikbare data te krijgen die zicht geven op de situatie van ook mensen met ernstige beperkingen?

¹⁵⁴ Factsheet Inzicht in Inclusie II, <https://www.mensenrechten.nl/nl/node/2281>

¹⁵⁵ Onafhankelijke rapportage CRM, pag 27-28

¹⁵⁶ <https://www.sdg nederland.nl/rapporten-documenten/>,
file:///C:/Users/Gebruiker/Downloads/sustainable-development-goals-2018-web.PDF

¹⁵⁷ <https://www.nivel.nl/nl/nationaal-panel-chronisch-zieken-en-gehandicapten/nationaal-panel-chronisch-zieken-en-gehandicapten>

¹⁵⁸ <https://www.nivel.nl/nl/panel-samen-leven/panel-samen-leven>

- Welke indicatoren kun je bedenken bij de artikelen van het Verdrag om implementatie te meten?

Artikel 32. Internationale samenwerking

Tekst verdrag:

1. De Staten die Partij zijn onderkennen het belang van internationale samenwerking en de bevordering daarvan ter ondersteuning van nationale inspanningen ter verwezenlijking van de doelstellingen van dit Verdrag, en treffen passende en doeltreffende maatregelen in dit verband tussen Staten en, waar toepasselijk, in de vorm van een samenwerkingsverband met relevante internationale en regionale organisaties en het maatschappelijk middenveld, in het bijzonder organisaties van personen met een handicap. Deze maatregelen kunnen onder meer bestaan uit:
 - a. het waarborgen dat internationale samenwerking, met inbegrip van internationale ontwikkelingsprogramma's, toegankelijk is voor personen met een handicap en dat daarbij niemand uitgesloten wordt;
 - b. het faciliteren en ondersteunen van capaciteitsopbouw, onder meer door het uitwisselen en delen van informatie, ervaringen, trainingsprogramma's en goede praktijken;
 - c. het faciliteren van samenwerking bij onderzoek en toegang tot wetenschappelijke en technische kennis;
 - d. het waar nodig verschaffen van technische en economische ondersteuning, onder meer door het faciliteren van de toegang tot en het delen van toegankelijke en ondersteunende technologieën en door de overdracht van technologieën.

2. De bepalingen van dit artikel laten de verplichtingen uit hoofde van dit Verdrag van alle Staten die Partij zijn onverlet.

Inventarisatie

- De overheid investeert in algemene 'inclusiviteit' en de programma's genoemd in haar rapport hebben niet specifiek te maken met de groep 'mensen met een beperking'¹⁵⁹
- Het CRM rapport noemt verschillende tekortkomingen in de Nederlandse bijdrage aan internationale samenwerking:
 - Programmas houden geen rekening met handicap
 - Oproepen voor projectvoorstellen gebruiken geen indicatoren voor impact op mensen met een beperking of voor mate van deelname van mensen met een beperking.
 - De overheid heeft de markering voor het onderwerp beperking van de Commissie voor Ontwikkelingshulp van de OESO nog niet overgenomen en rapporteert niet over de voortgang die is gemaakt ten aanzien van de inclusie van mensen met een beperking bij het monitoren van de duurzame ontwikkelingsdoelen

¹⁵⁹ Alhoewel in 2017 meldt toenmalige Minister van BZ Ploumen een reeks projecten gefinancierd met overheid geld die impact hebben op mensen met een beperking, Brief aan TK, dd 3 maart 2017, *Betreft Nederlandse inzet op aandacht voor mensen met een beperking in programma's voor Seksuele en Reproductieve Rechten en Gezondheid*, <file:///C:/Users/Gebruiker/Downloads/kamerbrief-over-nederlandse-aandacht-voor-mensen-met-een-beperking-in-programma's-voor-srgr.pdf>

- Light for the World wijst in een reactie op Minister Kaag's beleidsnota 'Investeren in Perspectief' met 240 miljoen euro over 4 jaar om de ontwikkelingskansen voor vrouwen en jongeren te verbeteren, op het uitblijven van aandacht voor mensen met een beperking, terwijl 1 in 5 is iemand met een beperking.¹⁶⁰
- IDDC staat achter de 2030 Agenda en the inclusion of persons with disabilities.
https://iddcconsortium.net/sites/default/files/resources-tools/files/2030_agenda_comprehensive_guide_for_persons_with_disabilities.pdf

Nadere vragen ngo's:

- Zijn er aanvullingen?

¹⁶⁰ <https://www.lightfortheworld.nl/2018/06/07/inzet-meest-achtergebleven-groepen-ontbreekt-nog-nota-kaag/>

Artikel 33. Nationale implementatie en toezicht

Tekst Verdrag:

1. De Staten die Partij zijn wijzen binnen hun bestuurlijke organisatie een of meer contactpunten aan voor aangelegenheden die betrekking hebben op de uitvoering van dit Verdrag en besteden naar behoren aandacht aan het instellen van een coördinatiesysteem binnen de overheid teneinde de maatregelen in verschillende sectoren en op verschillende niveaus te faciliteren.
2. In overeenstemming met hun rechts- en bestuursstelsel onderhouden en versterken de Staten die Partij zijn op hun grondgebied een kader, met onder meer een of twee onafhankelijke instanties, al naargelang van toepassing is, om de uitvoering van dit Verdrag te bevorderen, te beschermen en te monitoren of wijzen daarvoor een instantie aan of richten die op. Bij het aanwijzen of oprichten van een dergelijke instantie houden de Staten die Partij zijn rekening met de beginselen betreffende de status en het functioneren van nationale instellingen voor de bescherming en bevordering van de rechten van de mens.
3. Het maatschappelijk middenveld, in het bijzonder personen met een handicap en de organisaties die hen vertegenwoordigen, wordt betrokken bij en participeert volledig in het monitoringproces.

Inventarisatie:

- Regering rapporteert dat VWS het contact punt is, en dat VWS in een Bestuurlijk overleg' zit met VNG, VNO-NCW en organisaties van mensen met een beperking. Er is geen informatie over frequentie van overleg, agenda en plannen.
- Regering rapporteert hier niet over de implementatieplannen, wel eerder in haar rapport bij algemene verplichtingen.

Nadere vragen ngo's:

- Bestaat er bij NGO's zicht op voortgang van implementatie?
- Zo nee, wat zijn de grootste obstakels?
- Wat zijn de ervaringen van de ngo's die deelnemen in het Bestuurlijke overleg?